LÖG

um meðferð einkamála.

FORSETI ÍSLANDS

gjörir kunnugt: Alþingi hefur fallist á lög þessi og ég staðfest þau með samþykki mínu:

1. ÞÁTTUR
Almennar reglur um meðferð einkamála.
I. KAFLI
Gildissvið laganna og dómendur í héraði.

1. gr.

1. Lög þessi taka til dómsmála sem hvorki sæta sérstakri meðferð eftir fyrirmælum annarra laga né eiga undir sérdómstóla lögum samkvæmt.

2. Í héraði eiga mál samkvæmt lögum þessum undir hina reglulegu héraðsdómstóla eftir löggjöf um skipan dómsvalds í héraði.

2. gr.

1. Einn dómari skipar dóm í hverju máli nema hann kveðji til meðdómsmenn skv. 2. eða 3. mgr.

2. Ef deilt er um staðreyndir sem eru bornar fram sem málsástæður og dómari telur þurfa sérkunnáttu í dómi til að leysa úr getur hann kvatt til tvo meðdómsmenn sem hafa slíka sérkunnáttu.

3. Ef mál er umfangsmikið eða sakarefni mjög mikilvægt frá almennu sjónarmiði er dómara rétt, að fengnu samþykki forstöðumanns dómstólsins, að kveðja til héraðsdómara til setu í dómi með einum sérfróðum meðdómsmanni eða tvo héraðsdómara.

3. gr.

1. Þá eina má kveðja til setu í dómi sem sérfróða meðdómsmenn sem hafa nægilegan þroska og andlegt og líkamlegt heilbrigði, njóta íslensks ríkisborgararéttar, eru lögráða og orðnir 25 ára, hafa forræði á búi sínu og hafa hvorki gerst sekir um refsivert athæfi sem má telja svívirðilegt að almenningsáliti né sýnt af sér háttsemi sem getur rýrt það traust sem dómarar verða almennt að njóta.

2. Hverjum þeim sem fullnægir skilyrðum 1. mgr. er skylt að verða við kvaðningu til starfa meðdómsmanns. Þetta gildir þó ekki um hæstaréttardómara, hæstaréttarritara, ráðherra, ráðuneytisstjóra, biskupa, presta og forstöðumenn í viðurkenndum trúfélögum, umboðsmann Alþingis, ríkissaksóknara, sýslumenn, tollstjóra og lögreglustjóra og löglærða starfsmenn þeirra eða lögmenn og fulltrúa þeirra. Forstöðumanni ríkisstofnunar eða starfsmanni í heilbrigðisþjónustu verður heldur ekki gert að taka sæti meðdómsmanns ef sakarefnið varðar stofnun sem hann starfar við.

3. Héraðsdómari verður því aðeins kvaddur til setu í dómi utan þess dómstóls sem hann starfar við að bæði hann og forstöðumaður þess dómstóls séu því samþykkir.

4. gr.

1. Meðdómsmenn skulu ekki taka sæti í dómi síðar en við upphaf aðalmeðferðar máls. Dómari skal að öðru jöfnu greina aðilum frá því með fyrirvara hverja hann hyggist kveðja til setu í dómi, þannig að aðilum gefist kostur á að gera athugasemdir ef þeir telja efni til.

2. Bókað skal um kvaðningu meðdómsmanna í máli þegar þeir taka fyrst sæti í dómi. Sé maður að gegna starfi sérfróðs meðdómsmanns í fyrsta sinn skal hann um leið undirrita bókun þar sem kemur fram drengskaparheit hans um að hann muni jafnan gegna slíkum störfum af samviskusemi og óhlutdrægni og fara í öllu að lögum.

3. Meðdómsmenn taka þátt í málsmeðferð og dómsuppsögu og hafa sömu réttindi og bera sömu skyldur og dómsformaður í því máli. Dómsformaður stýrir þó dómi, kveður einn upp úrskurði um annað en frávísun máls, þar á meðal um hæfi meðdómsmanns, gefur út kvaðningar og tilkynningar, annast gerð og staðfestingu dómsgerða og kemur fram út á við fyrir hönd dómsins.

4. Dómsformaður ákveður þóknun sérfróðra meðdómsmanna. Þegar héraðsdómari tekur sæti meðdómsmanns ákveður dómsmálaráðherra þóknun hans.

5. gr.

Dómari, þar á meðal meðdómsmaður, er vanhæfur til að fara með mál ef:

a. hann er aðili að málinu eða fyrirsvarsmaður aðila,
b. hann hefur gætt réttar aðila varðandi sakarefnið eða veitt aðila ólögskyldar leiðbeiningar um það,
c. hann hefur borið eða verið kvaddur til að bera vitni um atvik málsins af réttmætu tilefni eða verið mats- eða skoðunarmaður um sakarefnið,
d. hann er eða hefur verið maki aðila, skyldur eða mægður aðila í beinan legg eða að öðrum lið til hliðar eða tengdur aðila með sama hætti vegna ættleiðingar,
e. hann tengist eða hefur tengst fyrirsvarsmanni eða málflytjanda aðila með þeim hætti sem segir í d-lið,
f. hann tengist eða hefur tengst vitni í málinu með sama hætti og segir í d-lið, mats- eða skoðunarmanni eða manni sem neitar að láta af hendi sönnunargagn,
g. fyrir hendi eru önnur atvik eða aðstæður sem eru fallnar til þess að draga óhlutdrægni hans með réttu í efa.

6. gr.

1. Dómari gætir að hæfi sínu og meðdómsmanna til að fara með mál af sjálfsdáðum, en aðili getur einnig krafist að hann eða þeir víki sæti.

2. Dómari kveður sjálfur upp úrskurð um kröfu aðila um að hann víki sæti, svo og ef hann víkur sæti af sjálfsdáðum.

3. Dómarafulltrúi er óhæfur án sérstakrar skipunar til að fara með mál sem forstöðumaður dómstóls er vanhæfur til að fara með skv. 5. gr.

4. Þótt dómari hafi vikið sæti ber honum að gera ráðstafanir sem eru nauðsynlegar til að halda máli í réttu horfi þar til annar dómari tekur við því. Á þeim tíma getur hann einnig látið af hendi endurrit af málsskjölum og staðfest dómsgerðir.

II. KAFLI
Þinghöld, þingbækur o.fl.

7. gr.

1. Dómari stýrir þinghaldi og gætir þess að það sé háð eftir réttum reglum. Hann ákveður í hverri röð mál verða tekin fyrir. Enginn má taka til máls nema með leyfi dómara og getur hann tekið orðið af manni sem heldur sig ekki við efni máls.

2. Þegar einn maður situr í dómi skal að jafnaði vera einn þingvottur. Hann skal fullnægja almennum vitnaskilyrðum og má ekki vera svo venslaður dómara, aðila, fyrirsvarsmanni eða málflytjanda sem segir d-lið 5. gr. Ef þingvottur er ekki starfsmaður dómstólsins ákveður dómari þóknun hans úr hendi aðila.

8. gr.

1. Þinghöld skulu háð í heyranda hljóði. Hvort sem aðili krefst þess eða ekki getur dómari þó ákveðið að þinghald fari fram fyrir luktum dyrum ef það er háð utan reglulegs þingstaðar eða hann telur það nauðsynlegt:

a. til hlífðar aðila, vandamanni aðila, vitni eða öðrum sem málið varðar,
b. vegna nauðsynjar aðila, vitnis eða annars sem málið varðar á því að halda leyndum atriðum varðandi hagsmuni í viðskiptum eða samsvarandi aðstöðu,
c. vegna hagsmuna almennings eða ríkisins,
d. af velsæmisástæðum,
e. til að halda uppi þingfriði.

2. Bókað skal um ákvörðun dómara um lokun þinghalds og greint frá því af hverri ástæðu hún hafi verið tekin.

3. Þótt þinghald sé háð í heyranda hljóði er dómara rétt að takmarka fjölda áheyrenda við þá sem rúmast á þingstað með góðu móti. Dómari getur einnig meinað þeim aðgang sem eru yngri en 15 ára eða þannig á sig komnir að návist þeirra samræmist ekki góðri reglu við þinghald.

9. gr.

1. Óheimilt er að hljóðrita eða taka myndir í þinghaldi. Dómari getur veitt undanþágu frá þessu banni ef sérstaklega stendur á.

2. Óheimilt er að skýra opinberlega frá því sem gerist í lokuðu þinghaldi án leyfis dómara. Þótt þinghald sé háð í heyranda hljóði getur dómari bannað að skýrt verði opinberlega frá því sem gerist þar, enda kynni hann ákvörðun sína um það viðstöddum og bóki um hana. Brot gegn þessu varðar sektum nema þyngri refsing liggi við eftir öðrum lögum.

3. Dómara er rétt að vísa manni úr þinghaldi ef návist hans horfir til truflunar þingfriði eða framkoma hans er óviðeigandi í orði eða verki. Ef um aðila er að ræða, fyrirsvarsmann hans eða málflytjanda skal dómari þó að jafnaði áminna hann og gefa honum kost á að bæta ráð sitt áður en af brottvísun verður. Ákvörðun dómara um að víkja manni úr þinghaldi má framfylgja með lögregluvaldi ef með þarf. Bókað skal um brottvikningu manns ef aðili, fyrirsvarsmaður hans eða málflytjandi á í hlut.

10. gr.

1. Þingmálið er íslenska.

2. Nú gefur maður skýrslu fyrir dómi sem kann ekki íslensku nægilega vel, og skal þá aðilinn sem hlutast til um skýrslugjöfina kalla til löggiltan dómtúlk. Dómari kveður þó til löggiltan dómtúlk ef það leiðir af samningi við erlent ríki. Sé ekki kostur á löggiltum dómtúlki er dómara rétt að samþykkja að annar hæfur maður annist þýðingu, en sá skal þá undirrita heit í þingbók um að hann muni rækja starfann eftir bestu getu og ber honum að staðfesta þýðingu sína fyrir dómi ef hún er vefengd. Aðilinn greiðir kostnað af starfa túlks, en kostnaðurinn skal þó greiddur úr ríkissjóði í einkarefsimálum og málum um faðerni barna og lögræðissviptingar, svo og ef dómari kveður til dómtúlk vegna ákvæða samnings við erlent ríki.

3. Skjali á erlendu tungumáli skal að jafnaði fylgja þýðing á íslensku að því leyti sem er byggt á efni þess í máli nema dómari telji sér fært að þýða það. Komi aðilar sér ekki sjálfir saman um rétta þýðingu skjals skal hún gerð af löggiltum skjalaþýðanda. Sé ekki kostur á löggiltum skjalaþýðanda má leggja fram þýðingu annars hæfs manns, en honum ber að staðfesta hana fyrir dómi ef hún er vefengd. Um kostnað af starfa þýðanda fer sem segir í 2. mgr.

4. Ef maður, sem á að gefa skýrslu fyrir dómi, er ekki fær um að eiga orðaskipti á mæltu máli skal aðilinn sem hlutast til um skýrslugjöfina kalla til kunnáttumann til aðstoðar. Um heit slíks manns, staðfestingu og kostnað af starfa fer eftir ákvæðum 2. mgr. Dómari getur þó ákveðið í stað þess að eftir atvikum verði spurningar lagðar fyrir hlutaðeiganda eða hann svari þeim skriflega fyrir dómi.

11. gr.

1. Við hvern héraðsdómstól skulu vera þingbækur til afnota í einkamálum. Dómara er rétt að láta vélrita eða rita á tölvu það sem væri ella fært í slíka bók, en það sem er skráð með þeim hætti skal þá varðveitt í prentuðu formi með áritun dómara um staðfestingu og síðan heft eða bundið saman sem þingbók.

2. Þegar dómþing er háð skal rita skýrslu í þingbók um það sem fer fram. Þar skal jafnan skráð hvar og hvenær þinghald fer fram, nafn dómara sem fer með mál sem er tekið fyrir, gögn sem eru lögð fram, hverjir mæta í máli og koma fyrir dóm og hvað hafi verið afráðið um rekstur máls, svo og ákvarðanir dómara og úrskurði sem hann kveður upp jafnharðan undir rekstri máls. Einnig er rétt að bóka um yfirlýsingar af hendi aðila sem hafa ekki komið fram skriflega. Ef önnur ákvæði þessara laga mæla ekki fyrir um að bókað verði um tiltekin atriði ákveður dómari að öðru leyti hvað verði skráð í þingbók og undirritar það sem hefur verið bókað að loknu þinghaldi. Ef dómari telur ástæðu til er honum rétt að kynna þeim sem mæta í þinghaldi efni bókunar í heild eða að hluta og gefa hlutaðeigendum kost á að undirrita hana.

3. Það sem kemur fram við munnlega sönnunarfærslu skal hljóðritað, tekið upp á myndband eða ritað í þingbók eftir ákvörðun dómara. Dómari getur einnig ákveðið að taka upp eða skrá útdrátt sinn af framburði, en hlutaðeiganda skal þá gefinn kostur á að koma að athugasemdum um það sem er haft eftir honum og um framkvæmd skýrslutökunnar.

12. gr.

1. Við hvern héraðsdómstól skal haldin dómabók sem hefur að geyma dóma, svo og úrskurði sem fela í sér niðurstöðu máls, undirritaða af dómara.

2. Enn fremur skal halda skrá við hvern héraðsdómstól yfir þau mál sem koma til úrlausnar eftir þessum lögum.

13. gr.

1. Skjöl, sem eru lögð fram í dómi, skulu vera í frumriti séu þau tiltæk. Þau skulu merkt í áframhaldandi töluröð og vottuð um framlagningu. Sá sem leggur fram skjal skal láta í té þann fjölda eftirrita af því sem dómari mælir fyrir um og afhendir jafnframt öðrum aðilum máls eftirrit.

2. Framlögð skjöl skulu varðveitt í skjalasafni hlutaðeigandi dómstóls þar til þau verða afhent Þjóðskjalasafni. Ef aðili, sem hefur lagt fram skjal, þarf á því að halda þegar máli er lokið skal afhenda honum frumrit þess eða myndrit, en sé frumrit látið af hendi skal myndrit varðveitt í þess stað. Meðan máli er ólokið verður frumrit skjals ekki afhent nema aðilar séu því samþykkir eða ekkert eða óverulega er byggt á efni þess og dómari telur mega láta það af hendi gegn því að myndrit komi í stað þess.

3. Öðrum en aðila máls verður ekki afhent frumrit skjals nema með samþykki þess sem lagði það fram, sbr. þó 3. mgr. 69. gr.

4. Hljóðritanir og myndbönd skv. 3. mgr. 11. gr. skulu varðveitt í minnst þrjú ár frá lokum dómsmáls.

14. gr.

1. Dómara er skylt gegn greiðslu gjalds að láta þeim sem hafa lögvarinna hagsmuna að gæta í té staðfest eftirrit af málsskjölum og úr þingbók eða dómabók, þar á meðal dómsgerðir í heild sinni, svo fljótt sem við verður komið og ekki síðar en innan mánaðar frá því þess er óskað.

2. Meðan mál er rekið í héraði, unnt er að skjóta því til æðra dóms eða mál er rekið fyrir æðra dómi er dómara skylt gegn greiðslu gjalds að láta viðkomendum í té eftirrit af því sem hefur verið hljóðritað eða tekið á myndband skv. 3. mgr. 11. gr. eða leyfa þeim að hlýða á slíkar upptökur, svo fljótt sem við verður komið eftir að þess er óskað. Eftir þann tíma má verða við ósk þess efnis ef sérstakar ástæður mæla með því.

3. Dómara er heimilt að krefjast fyrirframgreiðslu áætlaðs gjalds skv. 1. og 2. mgr.

4. Telji dómari óheimilt eða óskylt að verða við ósk um eftirrit eða leyfi til að hlýða á upptöku kveður hann upp úrskurð um það ef þess er krafist.

15. gr.

Dómsmálaráðherra setur nánari ákvæði í reglugerð um:

a. málaskrár,
b. þingbækur, þar á meðal færslu þeirra með ritvél og á tölvu,
c. búnað til hljóðritunar og myndbandsupptöku í þinghöldum,
d. dómabækur,
e. dómsgerðir,
f. varðveislu málsskjala, hljóðritana og myndbanda.

III. KAFLI
Aðild og fyrirsvar.

16. gr.

1. Aðili dómsmáls getur hver sá verið, einstaklingur, félag eða stofnun, sem getur átt réttindi eða borið skyldur að landslögum. Dómstólar hafa vald til að dæma mál allra þeirra sem geta verið aðilar nema undantekningar séu gerðar í lögum eða samkvæmt þjóðarétti.

2. Varnir byggðar á aðildarskorti leiða til sýknu ef fallist er á þær.

17. gr.

1. Maður kemur sjálfur fram í máli sínu ef hann er hæfur að lögum til að ráðstafa sakarefninu.

2. Ef maður búsettur erlendis telst hæfur til að koma sjálfur fram í dómsmáli eftir lögum heimalands síns skal honum talið það heimilt hér á landi. Ef hann telst hæfur til þess að íslenskum lögum skiptir ekki máli hvort svo sé að lögum heimalands hans.

3. Lögráðamaður kemur fram sem fyrirsvarsmaður ólögráða manns sem á aðild að máli og brestur hæfi til að ráðstafa sakarefninu.

4. Stjórnendur félaga, stofnana eða samtaka koma fram einir eða fleiri í sameiningu sem fyrirsvarsmenn slíkra aðila eftir því sem leiðir af almennum reglum.

5. Þegar ríkið eða sveitarfélag á aðild að máli, stofnun eða fyrirtæki þess eða einstök stjórnvöld, kemur sá fram sem fyrirsvarsmaður sem hefur ákvörðunarvald um þá hagsmuni aðilans sem sakarefnið varðar, nema mælt sé á annan veg í lögum.

6. Nú flytur aðili mál sitt sjálfur eða fyrirsvarsmaður og dómari telur hann ófæran um að gæta þannig hagsmuna sinna, og skal þá dómari leggja fyrir hann að ráða sér hæfan umboðsmann til að flytja málið. Hafi hlutaðeigandi ekki orðið við því þegar mál er tekið næst fyrir má fara með það eins og hann hefði ekki sótt þing.

18. gr.

1. Nú eiga fleiri en einn óskipt réttindi eða bera óskipta skyldu, og eiga þeir þá óskipta aðild.

2. Ef þeim sem bera óskipta skyldu er ekki öllum veittur kostur á að svara til sakar skal vísa máli frá dómi. Það sama á við ef þeir sem eiga óskipt réttindi sækja ekki mál í sameiningu, að því leyti sem krafa er höfð uppi um hagsmuni einhvers þeirra sem á ekki aðild að því.

3. Ef þeir sem eiga óskipta aðild sækja ekki allir þing skulu þeir sem gera það teljast hafa heimild til að skuldbinda hina.

4. Nú eru kröfur eða yfirlýsingar þeirra sem eiga óskipta aðild ósamrýmanlegar, og skal þá telja aðilana alla bundna við þá kröfu eða yfirlýsingu sem er gagnaðila hagkvæmust, nema sýnt sé að hún sé röng eða þann sem setti hana fram hafi sér að ósekju skort vitneskju um málsatvik eða stöðu sína að lögum.

19. gr.

1. Fleiri en einum er heimilt að sækja mál í félagi ef dómkröfur þeirra eiga rætur að rekja til sama atviks, aðstöðu eða löggernings. Með sömu skilyrðum má sækja fleiri en einn í sama máli. Ella skal vísa máli frá dómi að kröfu varnaraðila að því er hann varðar.

2. Sækja má fleiri en einn í sama máli með þeim hætti að kröfum sé aðallega beint að einum þeirra en að öðrum til vara ef skilyrðum 1. mgr. er fullnægt. Ella skal vísa frá dómi kröfum á hendur þeim sem eru sóttir til vara ef þeir krefjast þess.

3. Nú vill sóknaraðili stefna nýjum aðila eftir þingfestingu máls til að svara til sakar með þeim sem hann hefur þegar stefnt, og er það þá því aðeins heimilt að skilyrðum 1. mgr. sé fullnægt og sóknaraðila verði ekki metið til vanrækslu að hann hafi ekki stefnt nýja aðilanum áður en málið var þingfest.

20. gr.

Þriðja manni er heimilt að ganga inn í mál annarra ef úrslit þess skipta hann máli að lögum. Skal hann þá stefna báðum eða öllum upphaflegu aðilunum og gera kröfu um að honum verði leyfð meðalgangan og dæmt sakarefnið eða dómur annars felldur þannig að réttur hans verði verndaður.

21. gr.

1. Ef úrslit máls geta skipt þriðja mann máli að lögum getur aðili stefnt honum og skorað þannig á hann að veita sér styrk í málinu eða gæta þar annars réttar síns.

2. Mæti þriðji maður í máli en gerist ekki aðili að því verða kröfur ekki gerðar á hendur honum og getur hann ekki gert kröfu um annað en málskostnað sér til handa. Honum er allt að einu rétt að afla gagna í máli og flytja það af sinni hendi að því leyti sem það varðar hann að lögum.

22. gr.

1. Ef sóknaraðili framselur þau réttindi sem dómkrafa hans varðar eftir að mál er höfðað en áður en það er tekið til dóms tekur nýi eigandinn í hans stað við aðild að málinu í því horfi sem það er.

2. Ef sóknaraðili deyr á þeim tíma sem segir í 1. mgr. tekur dánarbú hans við aðild að málinu ef þau réttindi, sem dómkrafan varðar, áskotnast því. Að öðrum kosti fellur málið niður en dæma má dánarbúið til greiðslu málskostnaðar.

3. Ef bú sóknaraðila er tekið til gjaldþrotaskipta á þeim tíma sem segir í 1. mgr. tekur þrotabú hans við aðild að málinu ef þau réttindi, sem dómkrafan varðar, áskotnast því. Falli réttindi niður vegna gjaldþrotaskipta fellur mál jafnframt niður.

23. gr.

1. Nú afhendir varnaraðili hlut eða réttindi sem hann er sóttur til að láta af hendi eftir að mál er höfðað, og má þá sóknaraðili allt að einu halda málinu áfram gegn upphaflegum varnaraðila. Verður sá sem leiðir rétt sinn frá varnaraðila þá bundinn af dómi í málinu nema hann hafi eignast hlut eða réttindi með þeim hætti að réttur annarra glatist gagnvart honum.

2. Ef varnaraðili deyr á þeim tíma sem segir í 1. mgr. tekur dánarbú hans við aðild að málinu ef þær skyldur, sem dómkrafan varðar, falla á það. Að öðrum kosti fellur málið niður en dæma má dánarbúið til greiðslu málskostnaðar.

3. Ef bú varnaraðila er tekið til gjaldþrotaskipta á þeim tíma sem segir í 1. mgr. tekur þrotabú hans við aðild að málinu ef þær skyldur, sem dómkrafan varðar, falla á það. Sóknaraðili getur þó krafist að dómur gangi aðeins á hendur þrotamanni eða bæði á hendur honum og þrotabúinu.

IV. KAFLI
Sakarefni.

24. gr.

1. Dómstólar hafa vald til að dæma um hvert það sakarefni sem lög og landsréttur ná til nema það sé skilið undan lögsögu þeirra samkvæmt lögum, samningi, venju eða eðli sínu. Eigi sakarefni ekki undir dómstóla vísar dómari máli frá dómi.

2. Nú telur dómari að mál eigi undir annan dómstól eða það beri að reka eftir reglum um meðferð opinberra mála eða meðferð ágreiningsmála vegna fullnustugerða eða búskipta, og vísar hann þá máli frá dómi.

25. gr.

1. Dómstólar verða ekki krafðir álits um lögfræðileg efni eða hvort tiltekið atvik hafi gerst nema að því leyti sem er nauðsynlegt til úrlausnar um ákveðna kröfu í dómsmáli.

2. Nú hefur sóknaraðili lögvarða hagsmuni af því að skorið sé úr um tilvist eða efni réttinda eða réttarsambands, og getur hann þá leitað viðurkenningardóms um kröfur sínar í þeim efnum. Gildir þetta án tillits til þess hvort honum væri þess í stað unnt að leita dóms sem mætti fullnægja með aðför.

3. Félag eða samtök manna geta í eigin nafni rekið mál til viðurkenningar á tilteknum réttindum félagsmanna eða lausnar undan tilteknum skyldum þeirra, enda samrýmist það tilgangi félagsins eða samtakanna að gæta þeirra hagsmuna sem dómkrafan tekur til.

26. gr.

1. Ef mál er höfðað til úrlausnar um rétt eða skyldu sem sóknaraðili játar eða sýnt er á annan hátt að sé ekki enn orðin til skal vísa máli frá dómi.

2. Nú er krafist dóms um skyldu, sem mætti fullnægja með aðför, og hún reynist hvíla eða geta hvílt á varnaraðila, en sá tími er ókominn sem hann verður krafinn um efndir hennar þegar mál er dómtekið, og skal þá sýkna varnaraðila að svo stöddu.

27. gr.

1. Í einu máli má sækja allar kröfur á hendur sama aðila sem eru samkynja eða eiga rætur að rekja til sama atviks, aðstöðu eða löggernings. Öðrum kröfum verður vísað frá dómi ef varnaraðili krefst.

2. Hafi aðili ekki sótt allar kröfur sínar í máli, sem hann mátti skv. 1. mgr., er honum heimilt að sækja afgang þeirra í öðru máli, en ekki má þá dæma varnaraðila til að greiða málskostnað í nýja málinu nema sýnt þyki að ekki hafi verið unnt að höfða mál í upphafi um allar kröfurnar eða það hefði leitt til tilfinnanlegra tafa eða óhagræðis.

28. gr.

1. Varnaraðila er rétt að hafa uppi gagnkröfu til skuldajafnaðar í máli án þess að gagnstefna ef skilyrði fyrir skuldajöfnuði eru fyrir hendi. Gagnkrafan skal þá höfð uppi í greinargerð en sjálfstæður dómur getur ekki gengið um hana.

2. Með gagnstefnu er varnaraðila heimilt að hafa uppi gagnkröfu í máli til sjálfstæðs dóms og eftir atvikum skuldajafnaðar ef gagnkrafan er samkynja aðalkröfunni eða þær eiga báðar rætur að rekja til sama atviks, aðstöðu eða löggernings eða samið hefur verið um að sækja mætti gagnkröfuna í máli um aðalkröfuna. Gagnsök verður að höfða innan mánaðar frá þingfestingu aðalsakar.

3. Gagnkröfu má hafa uppi eftir þann tíma sem segir í 1. og 2. mgr. ef það er gert fyrir aðalmeðferð máls og það verður ekki metið varnaraðila til vanrækslu að hafa ekki gert gagnkröfu sína í tæka tíð.

29. gr.

Með framhaldsstefnu er heimilt að auka við fyrri kröfu eða hafa uppi nýja kröfu í máli eftir þingfestingu en fyrir aðalmeðferð þess ef skilyrðum 1. mgr. 27. gr. er fullnægt og það verður ekki metið aðilanum til vanrækslu að hafa ekki gert kröfur sínar í einu lagi í öndverðu.

30. gr.

1. Þyki dómara það til skýringar eða hagræðis getur hann ákveðið að ósk eins eða fleiri aðila að sameina tvö eða fleiri mál:

a. ef þau eru rekin milli sömu aðila og unnt hefði verið að höfða eitt mál um allar kröfurnar skv. 1. mgr. 27. gr.,
b. ef þau eru rekin milli sömu aðila og unnt hefði verið að höfða annað málið sem gagnsök í hinu skv. 2. mgr. 28. gr.,
c. ef höfða hefði mátt eitt mál um kröfurnar skv. 1. mgr. 19. gr.

2. Dómari getur ekki sameinað mál eftir ákvæðum 1. mgr. gegn mótmælum aðila ef það hefði varðað frávísun eftir kröfu hans að höfða mál þannig í öndverðu.

3. Þyki dómara það nauðsynlegt til skýringar eða hagræðis getur hann ákveðið af sjálfsdáðum að aðskilja kröfur sem eiga ekki rætur að rekja til sama atviks, aðstöðu eða löggernings en eitt mál er rekið um, þannig að farið verði með hvora eða hverja þeirra í sjálfstæðu máli.

31. gr.

1. Eftir ósk annars eða beggja aðila getur dómari ákveðið að skipta sakarefni þannig að fyrst verði dæmt sérstaklega um tiltekin atriði máls meðan önnur atriði þess hvíla og bíða þess að verða dæmd.

2. Ef sakarefni er skipt í máli um skaðabætur þannig að fyrst sé dæmt um bótaskyldu getur dómari orðið við kröfu sóknaraðila um það að í dómi um þá skyldu verði kveðið á um hæfilega fjárhæð sem varnaraðila beri þegar að greiða upp í væntanlegar bætur.

V. KAFLI
Varnarþing.

32. gr.

1. Sækja má mann fyrir dómi í þinghá þar sem hann á skráð lögheimili. Eigi maður fasta búsetu í annarri þinghá en þar sem lögheimili hans er skráð má einnig sækja hann í þeirri þinghá.

2. Mann, sem á hvergi skráð lögheimili, má sækja í þinghá þar sem hann hefur fasta búsetu. Sé ókunnugt um fastan búsetustað má sækja hann í þinghá þar sem hann dvelst eða ella þar sem hann er staddur þegar stefna er birt.

3. Íslenskan ríkisborgara, sem er búsettur erlendis en verður ekki sóttur þar, má sækja fyrir dómi í Reykjavík ef hann á ekki skráð lögheimili í annarri þinghá.

4. Sækja má mann, sem er búsettur erlendis, í þeirri þinghá þar sem hann er staddur við birtingu stefnu ef mál varðar fjárskyldu hans við mann sem er búsettur hér á landi eða félag, stofnun eða samtök sem eiga varnarþing hér.

5. Ólögráða maður verður sóttur í þinghá þar sem sækja mætti lögráðamann hans skv. 1.–4. mgr. ef hann hefur ekki sjálfur forræði á sakarefninu.

33. gr.

1. Skrásett félag eða firma má sækja í þeirri þinghá þar sem varnarþing þess er skráð. Ef stjórnarstöð þess er í annarri þinghá en þar sem varnarþing er skráð má einnig sækja það í þeirri þinghá. Ef mál varðar skrásett útibú félags eða firma má sækja það í þeirri þinghá þar sem útibúið er.

2. Óskrásett félag eða firma má sækja í þeirri þinghá þar sem heimili þess telst vera samkvæmt samþykktum þess eða stjórnarstöð þess er. Einnig má sækja það í þeirri þinghá þar sem fyrirsvarsmaður þess yrði sjálfur sóttur skv. 32. gr. Það sama á við um annars konar óskrásett samtök eða stofnanir sem ákvæði 3. og 4. mgr. taka ekki til.

3. Ríkið verður sótt fyrir dómi í Reykjavík. Sé máli beint að stjórnvaldi fyrir ríkisins hönd og það hefur stjórnarstöð í annarri þinghá má þó sækja það í þeirri þinghá. Sveitarfélag verður með sama skilorði sótt í þeirri þinghá sem það heyrir til.

4. Stofnun eða fyrirtæki ríkisins eða sveitarfélags eða stjórnvald þess má sækja í þeirri þinghá þar sem það hefur stjórnarstöð.

34. gr.

1. Ef skoðun fasteignar getur orðið nauðsynleg í máli sem varðar hana má sækja það í þeirri þinghá þar sem hún er. Það sama á við um önnur mál um réttindi yfir fasteign, svo og mál þar sem sóttar eru kröfur sem rísa af slíkum réttindum.

2. Ef fasteign er í fleiri þinghám en einni eða mál varðar fleiri fasteignir en eina sem eru ekki í sömu þinghá má sækja mál skv. 1. mgr. í einhverri þeirra.

35. gr.

1. Mál til efnda á eða lausnar undan löggerningi eða vegna vanefnda eða rofa á löggerningi má sækja í þeirri þinghá þar sem átti að efna hann eftir hljóðan hans, tilætlun aðila eða réttarreglum.

2. Víxil- og tékkamál má sækja í þeirri þinghá þar sem greiðslustaður víxilsins eða tékkans er. Hafi greiðslustaður víxils eða tékka verið erlendis má sækja mál um hann í þeirri þinghá, þar sem sá sem innheimtir hann hefur stjórnar- eða starfstöð, enda sé um banka að ræða, sparisjóð eða annan þann sem hefur skuldheimtu að atvinnu.

36. gr.

1. Mál til greiðslu á andvirði vöru eða þjónustu, sem hefur verið fengin eða þegin í verslun eða annarri fastri starfstöð, má sækja í þeirri þinghá þar sem verslunin eða starfstöðin er ef það er atvinna upphaflega skuldareigandans að láta slíka vöru eða þjónustu í té.

2. Hafi vara eða þjónusta verið látin í té í útibúi upphaflegs skuldareiganda hér á landi verður heimildar skv. 1. mgr. aðeins neytt til að sækja mál í þeirri þinghá þar sem útibúið er.

3. Nú hefur vara eða þjónusta verið látin í té erlendis með þeim hætti sem segir í 1. mgr., og má þá höfða mál til greiðslu á andvirði hennar í þeirri þinghá þar sem sá sem hefur kröfuna til innheimtu hér á landi hefur starfstöð, enda hafi hann skuldheimtu að atvinnu.

37. gr.

Mál vegna kaupa á vöru eða þjónustu hér á landi má kaupandi sækja í þinghá þar sem hann yrði sjálfur sóttur skv. 32. eða 33. gr.

38. gr.

1. Mál til greiðslu vinnulauna má sækja í þeirri þinghá þar sem vinnan var leyst af hendi eða í einhverri þeirra hafi verið unnið víðar.

2. Sjómenn mega sækja mál til greiðslu fyrir vinnu sína í þeirri þinghá þar sem skip er skráð.

3. Þeir sem leysa störf sín af hendi um borð í loftfari mega sækja mál til greiðslu vinnulauna í þeirri þinghá þar sem loftfarið er skráð.

39. gr.

1. Útgerðarmann má sækja í máli varðandi útgerðina í þeirri þinghá þar sem skip er skráð. Það sama á við um mál á hendur skipstjóra eða skipshöfn vegna skyldustarfa þeirra.

2. Mál um björgunarlaun má höfða í þeirri þinghá þar sem bjargað var eða það sem var bjargað var flutt í land.

3. Ef krafa er tryggð með sjóveði í skipi, farmi eða farmgjaldi og sjóveðið hefur verið kyrrsett má höfða mál um kröfuna í þeirri þinghá þar sem kyrrsetning fór fram.

40. gr.

Ef mál á rætur að rekja til fjárvörslu eða reikningshalds má sækja það í þeirri þinghá þar sem fjárvarslan eða reikningshaldið fór fram.

41. gr.

Mál til skaðabóta, refsingar eða annarrar fullnustu vegna réttarbrots utan samninga má sækja í þeirri þinghá þar sem brot var framið eða í einhverri þeirra ef brot var framið víðar.

42. gr.

1. Ef kröfum er beint að fleiri en einum aðila í sama máli má sækja það á varnarþingi hvers þeirra sem er.

2. Gagnkrafa og gagnsök skal jafnan sótt á varnarþingi aðalsakar.

3. Aðilum er rétt að semja um meðferð máls í hverri þinghá sem er.

43. gr.

1. Ákvæðum 34.–42. gr. verður beitt til að sækja mann sem er búsettur erlendis, svo og félag, firma, stofnun eða samtök sem er eins ástatt um, nema annað leiði af samningi við erlent ríki.

2. Ákvæði þessa kafla raska ekki gildi sérreglna um varnarþing eftir öðrum lögum.

2. ÞÁTTUR
Sönnun og sönnunargögn.

VI. KAFLI
Almennar reglur um sönnun.

44. gr.

1. Dómari sker úr því hverju sinni eftir mati á þeim gögnum sem hafa komið fram í máli hvort staðhæfing um umdeild atvik teljist sönnuð, enda bindi fyrirmæli laga hann ekki sérstaklega um mat í þessum efnum.

2. Sá sem ber fyrir sig venju eða erlenda réttarreglu verður að leiða tilvist og efni hennar í ljós.

3. Ekki þarf að sanna það sem er alkunnugt á þeim stað og tíma sem dómur eða úrskurður gengur.

45. gr.

Yfirlýsing aðila, sem er gefin fyrir dómi og felur í sér ráðstöfun á sakarefni, bindur hann eftir reglum um gildi loforða ef hann hefur forræði á því.

46. gr.

1. Aðilar afla sönnunargagna ef þeir fara með forræði á sakarefni.

2. Eftir því sem dómari telur nauðsynlegt til skýringar á máli er honum rétt að beina því til aðila að afla gagna um tiltekin atriði þess.

3. Ef dómari telur bersýnilegt að atriði, sem aðili vill sanna, skipti ekki máli eða að gagn sé tilgangslaust til sönnunar getur hann meinað aðila um sönnunarfærslu.

47. gr.

1. Öflun sönnunargagna skal að jafnaði fara fram fyrir þeim dómara sem fer með málið. Ef þessu verður ekki komið við nema með verulegum kostnaði eða óhagræði getur dómari ákveðið eftir ósk aðila að gagnaöflun megi fara fram fyrir öðrum dómi samkvæmt ákvæðum XI. kafla, enda leiði það ekki til óþarfra tafa á rekstri máls.

2. Ákvæði 1. mgr. girða ekki fyrir að byggt verði á sönnunargagni sem er aflað eftir ákvæðum XII. kafla áður en mál er höfðað.

VII. KAFLI
Skýrslugjöf aðila.

48. gr.

1. Aðila er jafnan heimilt að gefa skýrslu um málsatvik fyrir dómi í máli sínu nema dómari telji sýnilegt að hún sé þarflaus eða tilgangslaus.

2. Eftir kröfu gagnaðila og með sama skilorði og segir í 1. mgr. er dómara rétt að kveðja aðila fyrir dóm til að gefa skýrslu um málsatvik.

3. Dómari getur af sjálfsdáðum kvatt aðila fyrir dóm til að gefa skýrslu ef hann telur þess þörf til skýringar á máli.

4. Sem aðili eftir ákvæðum þessa kafla skoðast fyrirsvarsmaður sem kemur fram fyrir aðila hönd, sbr. 3.–5. mgr. 17. gr.

49. gr.

1. Aðila er rétt sér að meinalausu að færast undan því að svara spurningum fyrir dómi ef honum væri óheimilt að svara þeim sem vitni í málinu.

2. Þegar aðili gefur skýrslu fyrir dómi fer um framkvæmd skýrslugjafar eftir ákvæðum 3. og 4. mgr. 51. gr., 56. gr. og 1. mgr. 59. gr. eftir því sem átt getur við.

50. gr.

1. Nú hefur aðili forræði á sakarefni og hann viðurkennir fyrir dómi tiltekið atvik sem er honum óhagstætt, og skal þá viðurkenning hans að jafnaði lögð til grundvallar, enda þyki dómara hún hafa verið gefin af nægilegri þekkingu og skilningi og ekkert kemur fram sem hnekkir henni eða veikir hana verulega.

2. Ef aðili verður ekki við kvaðningu um að koma fyrir dóm til að gefa skýrslu eða svarar ekki nægilega spurningu sem honum er ekki rétt að færast undan getur dómari skýrt vanrækslu hans, óljós svör eða þögn á þann hátt sem er gagnaðila hagfelldast.

VIII. KAFLI
Vitni.

51. gr.

1. Hverjum manni, sem er orðinn 15 ára, lýtur íslenskri lögsögu og er ekki aðili máls eða fyrirsvarsmaður aðila, er skylt að koma fyrir dóm sem vitni til að svara munnlega spurningum sem er beint til hans um málsatvik.

2. Dómari metur með hliðsjón af atvikum hverju sinni hvort yngri manni en getur í 1. mgr. verði gert skylt að gefa skýrslu sem vitni. Sama hátt hefur dómari á um geðveika menn og þroskahefta.

3. Ef vitni kemst ekki á þingstað vegna veikinda eða svipaðra ástæðna má dómari ákveða að það gefi skýrslu á öðrum stað þar sem þess er kostur.

4. Nú er vitni statt fjarri þingstað eða það hefði annars sérstakt óhagræði af því að koma fyrir dóm, og getur þá dómari ákveðið að skýrsla verði tekin af því á dómþingi gegnum síma eða annað fjarskiptatæki, enda verði skýrslutöku hagað þannig að allir sem eru staddir á dómþingi heyri orðaskipti við vitnið.

5. Ef þess er krafist getur dómari lagt fyrir vitni í kvaðningu skv. 2. mgr. 54. gr. að hafa með sér gögn til sýningar fyrir dómi eða að athuga bækur sínar, skjöl og aðra muni og gera útdrátt úr tilteknum atriðum í þeim til skýringar á málsatvikum.

52. gr.

1. Eftirtaldir geta skorast undan því að gefa vitnaskýrslu að öllu leyti eða einhverju:

a. sá sem er eða hefur verið maki aðila,
b. skyldmenni aðila í beinan legg, systkin hans og þeir sem tengjast honum þannig vegna ættleiðingar,
c. stjúpforeldri aðila og stjúpbarn,
d. tengdaforeldri aðila og tengdabarn.

2. Dómari getur leyst aðra sem eru eða hafa verið nákomnir aðila undan vitnaskyldu ef honum virðist samband þeirra mjög náið.

3. Vitni er rétt að skorast undan því að svara spurningu ef ætla má að í svari þess geti falist játning eða bending um að það hafi framið refsiverðan verknað eða atriði sem valdi því siðferðislegum hnekki eða tilfinnanlegu fjárhagstjóni. Það sama á við ef ætla má að svar hefði sömu afleiðingar fyrir einhvern þann sem tengist vitni með þeim hætti sem segir í 1. eða 2. mgr.

4. Dómari getur undanþegið vitni frá því að upplýsa um leyndarmál varðandi viðskipti þess, uppgötvanir eða önnur slík verk ef hann telur hagsmuni vitnis af leyndinni verulega ríkari en hagsmuni aðila af vættinu.

5. Embættis- og sýslunarmönnum er óskylt að koma fyrir dóm til að vitna um atvik sem hafa gerst í embætti þeirra eða sýslan og má leiða nægilega í ljós með vottorði úr embættisbók eða öðru opinberu skjali.

53. gr.

1. Án leyfis hlutaðeigandi ráðherra er vitni óheimilt að svara spurningum um leynilegar ráðagerðir, ályktanir eða samninga handhafa ríkisvalds um málefni sem varða öryggi, réttindi eða heill ríkisins eða skipta mjög miklu fyrir viðskipti eða fjárhag þjóðarinnar.

2. Vitni er óheimilt án leyfis þess sem á í hlut að svara spurningum um:

a. hver sé höfundur eða heimildarmaður að riti, grein, frásögn eða tilkynningu sem hefur birst án þess að hann væri nafngreindur, ef vitnið ber ábyrgð að lögum á efni prentaðs rits eða öðru efni sem birtist opinberlega eða það hefur öðlast vitneskju um höfund eða heimildarmann í starfi hjá ábyrgðarmanni,
b. einkahagi manns sem því hefur verið trúað fyrir eða það hefur komist að á annan hátt í starfi sem endurskoðandi, félagsráðgjafi, lögfræðingur, lyfsali, læknir, prestur, sálfræðingur eða aðstoðarmaður einhvers þessara, eða í öðru starfi sem viðlíka trúnaðarskylda fylgir,
c. atriði sem það hefur komist að í opinberu starfi og á að fara leynt,
d. leyndarmál um viðskipti, uppgötvanir eða önnur slík verk sem það hefur komist að í starfi.

3. Nú telur dómari hagsmuni aðila verulega meiri af því að upplýst verði um atriði skv. b- til d-lið 2. mgr. en hagsmuni hlutaðeiganda af því að leynd verði haldið, og getur hann þá eftir kröfu aðila lagt fyrir vitni að svara spurningu þótt leyfi sé ekki veitt til þess, enda feli þá svarið ekki í sér frásögn af einkahögum manns sem á ekki aðild að máli. Ef dómari telur óvíst hvort þessum skilyrðum sé fullnægt getur hann lagt fyrir vitni að tjá sér fyrst í trúnaði hvers efnis svar þess yrði.

54. gr.

1. Aðili, sem óskar eftir að leiða vitni, annast boðun þess á dómþing.

2. Aðila er rétt að boða vitni á dómþing með skriflegri kvaðningu sem hann gefur út sjálfur eða leggur fyrir dómara til útgáfu. Í kvaðningu skal greint nafn og heimili vitnis, tilefni boðunar í aðalatriðum, nafn dómstóls, hvar og hvenær vitnaleiðslan fer fram og hverjar afleiðingar það geti haft að vitni mæti ekki. Kvaðningu skal birta með sama hætti og fyrirvara og stefnu.

3. Ef vitni er statt á dómþingi er því skylt að bera þegar vætti þótt það hafi ekki verið boðað í því skyni.

55. gr.

1. Nú kemur vitni ekki fyrir dóm samkvæmt löglega birtri kvaðningu án þess að um lögmæt forföll sé að ræða, og getur þá dómari orðið við kröfu aðila um að leita til lögreglu um að sækja vitnið. Lögreglu er skylt að verða við slíkum fyrirmælum dómara.

2. Ef vitni kemur fyrir dóm en fullnægir annars ekki vitnaskyldu sinni getur dómari að kröfu aðila gert því sekt með úrskurði. Viðurlög eftir úrskurðinum falla niður ef vitni fullnægir síðan skyldu sinni eða aðili hverfur frá því að krefja það vættis.

3. Ef vitni kemur fyrir dóm en getur ekki fullnægt vitnaskyldu sinni vegna ástands síns, svo sem vegna ölvunar eða geðshræringar, getur dómari gert nauðsynlegar ráðstafanir til að tryggja að það geti leyst skyldu sína af hendi síðar.

56. gr.

1. Þegar vitni kemur fyrir dóm lætur dómari það fyrst gera grein fyrir nafni sínu, kennitölu og heimili, en prófar svo eftir þörfum hvort því sé rétt eða skylt að bera vætti. Síðan brýnir dómari alvarlega fyrir vitni skyldu þess til að skýra satt og rétt frá og draga ekkert undan, og leiðir athygli þess að þeirri refsiábyrgð sem er samfara vísvitandi eða gáleysislega röngum framburði.

2. Að svo búnu verða spurningar lagðar fyrir vitni. Dómara er rétt að láta aðila um að spyrja vitni, en þá skal sá sem kvaddi vitni leggja spurningar fyrir það fyrst og síðan gagnaðili. Dómara er rétt að umorða, laga og skýra spurningar aðila áður en vitni svarar og koma í veg fyrir að spurningar séu lagðar fyrir vitni sem eru óákveðnar, tvíræðar, veiðandi, óþarflega móðgandi eða særandi, lagaðar til að villa um fyrir vitni eða sýnilega tilgangslausar. Dómari getur svipt aðila, sem brýtur gegn þessu, rétti til að leggja spurningar fyrir vitni og tekið skýrslutöku í sínar hendur. Dómara er og rétt að krefja vitni frekari skýringa á svari þannig að efni þess komi skýrt fram, svo og að leggja spurningar sjálfstætt fyrir vitni.

3. Hvert vitni skal að jafnaði prófa sér án þess að önnur vitni hlýði á. Að kröfu aðila getur dómari þó ákveðið að vitni verði samprófað við annað vitni eða aðila.

4. Nú er dómþing háð fyrir opnum dyrum og spurningu til vitnis er þannig háttað að svar við henni varðar einkahagi þess eða annarra, og getur þá dómari látið vitnið svara skriflega. Skal þá bókað um svarið og aðilum og vitninu gefinn kostur á að ganga úr skugga um að bókun sé rétt án þess að hún sé lesin upp.

5. Dómari leiðbeinir vitni um atriði sem lúta að skyldu og heimild þess til vitnisburðar. Ef vitni telur sér óskylt að gefa skýrslu eða svara einstökum spurningum eða heldur fram heimildarskorti ber því að leiða líkur að staðreyndum sem veltur á í þeim efnum. Dómari getur leyft vitni að leiða aðra fyrir dóm til skýrslugjafar í því skyni.

57. gr.

1. Við skýrslugjöf vitnis leitar dómari eftir þörfum vitneskju um atriði sem varða mat á trúverðugleika þess. Í þeim efnum skal dómari jafnan leitast við að ganga úr skugga um hvort skýrsla vitnis sé reist á skynjun þess sjálfs eða sögusögn annarra. Þá skal dómari gera sér far um að leiða í ljós hvort horf vitnis til máls eða aðila sé með einhverjum þeim hætti að það geti haft áhrif á sönnunargildi framburðar þess.

2. Eftir kröfu aðila skal dómari láta vitni staðfesta framburð sinn með eiði eða drengskaparheiti þegar það hefur lokið skýrslugjöf. Vitni verður þó ekki látið staðfesta framburð sinn ef:

a. það hefur ekki náð 15 ára aldri,
b. því er svo vitsmuna vant eða geðbilað að það beri ekki skyn á eða er ófært um að meta helgi eða þýðingu staðfestingar,
c. það er undir ákæru fyrir rangan framburð eða hefur verið sakfellt fyrir slíkt brot,
d. það færist undan staðfestingu og ákvæði 1.–3. mgr. 52. gr. eiga við,
e. dómari telur það svo tengt aðila eða hafa slíka hagsmuni af málsúrslitum að staðfesting sé óviðeigandi.

3. Áður en vitni staðfestir framburð sinn brýnir dómari fyrir því helgi og þýðingu staðfestingar, bæði fyrir úrslit máls og vitnið sjálft lagalega og siðferðislega.

4. Ef vitni lýsir því yfir að gefnu tilefni frá dómara að það samrýmist afstöðu þess í trúarefnum að vinna eið og að það trúi á guð fer staðfesting þannig fram að vitnið lyftir upp hægri hendi og hefur þessi orð eftir dómara: Ég sver það og vitna til guðs míns að ég hef sagt það sem ég veit sannast og réttast og ekkert dregið undan.

5. Ef ekki eru skilyrði til eiðvinningar skv. 4. mgr. vinnur vitni heit og fer staðfesting þannig fram að vitnið lyftir upp hægri hendi og hefur þessi orð eftir dómara: Ég lýsi því yfir og legg við drengskap minn og heiður að ég hef sagt það sem ég veit sannast og réttast og ekkert dregið undan.

6. Eiður og heitvinning hafa sömu þýðingu að lögum.

58. gr.

1. Þeim aðila, sem leiðir vitni, er skylt að sjá því fyrir fram fyrir fé til greiðslu kostnaðar af ferð og dvöl á þingstað.

2. Ef vitni krefst þess að fullnægðum skyldum sínum ákveður dómari því greiðslu vegna útlagðs kostnaðar af rækslu vitnaskyldu og þóknun fyrir atvinnumissi sem má telja skipta það máli miðað við efnahag þess og aðstæður. Sá sem kveður vitni greiðir einn kostnað og þóknun um sinn, en hafi báðir aðilar krafist vættis eða haft not af því getur dómari ákveðið að skipta greiðslu milli þeirra sem þeir ábyrgjast þó í sameiningu. Greiðslu skal þegar inna af hendi.

59. gr.

Dómari metur sönnunargildi vitnisburðar við úrlausn máls. Í því sambandi skal meðal annars hugað að afstöðu vitnis til aðila, hagsmunum þess af málsúrslitum, þroska þess, áreiðanleika skynjunar þess á atvikum, minni, ástandi og hegðun þess við skýrslugjöf, öryggi þess og skýrleika í svörum og samræmi í frásögn.

IX. KAFLI
Matsgerðir.

60. gr.

1. Skoðunar- og matsgerðir, lýsingar á hlutum og aðrar rannsóknargerðir kallast hér einu nafni matsgerðir eða mat og athafnir sem lúta að þeim að meta.

2. Dómari leggur sjálfur mat á atriði sem krefjast almennrar þekkingar og menntunar eða lagaþekkingar.

3. Ef opinber starfsmaður er skipaður í eitt skipti fyrir öll til að meta tiltekin atriði getur aðili snúið sér beint til hans ef honum er skylt að framkvæma matið eða hann er fús til þess án dómkvaðningar, enda sé það í verkahring hans.

61. gr.

1. Ef ekki verður farið svo að sem segir í 2. eða 3. mgr. 60. gr. kveður dómari einn eða tvo matsmenn til að framkvæma mat eftir skriflegri beiðni aðila. Í beiðni skal koma skýrlega fram hvað eigi að meta, hvar það er sem meta á og hvað aðili hyggst sanna með mati.

2. Aðilar skulu kvaddir á dómþing þar sem matsbeiðni er tekin fyrir. Ef þeir koma sér saman um hæfan matsmann skal kveðja hann til starfans nema sérstakar ástæður mæli gegn því. Annars greinir dómari aðilum að öðru jöfnu frá því hvern hann hafi í hyggju að kveðja til matsstarfa.

3. Þann einn má dómkveðja til að framkvæma mat sem er orðinn 20 ára að aldri, er að öllu leyti óaðfinnanlegt vitni um það atriði sem á að meta og hefur nauðsynlega kunn-

áttu til að leysa starfann af hendi eða annars þá kunnáttu sem bestrar er kostur. Maður getur ekki skorast undan að verða við kvaðningu ef honum væri skylt og heimilt að bera vitni um matsatriði og breytir engu þótt nauðsyn beri til að hann fari í aðra þinghá en þar sem hann á heimili til að rækja starfann. Dómara er þó rétt að taka rökstudda undanfærslu til greina, enda sé þá kostur jafnhæfs manns til starfans.

4. Dómari getur dómkvatt matsmann sem er búsettur utan lögsagnarumdæmis hans.

5. Dómkvaðning skal bókuð í þingbók. Í henni skal greina skýrt hvað skuli metið, hvenær mati skuli lokið og hverjum eigi að gefa kost á að gæta hagsmuna sinna við framkvæmd þess. Þá skal tekið fram að matsmanni beri að vinna verk sitt af bestu vitund og semja rökstudda matsgerð sem hann megi vera viðbúinn að þurfa að gefa skýrslu um fyrir dómi.

6. Ef matsmaður deyr, forfallast, reynist óhæfur til starfans eða vanrækir það kveður dómari annan í hans stað að kröfu matsbeiðanda.

62. gr.

1. Matsbeiðandi tilkynnir matsmanni um dómkvaðningu og lætur honum í té endurrit af bókun um hana.

2. Matsmaður tilkynnir aðilum svo fljótt sem verða má og með sannanlegum hætti hvar og hvenær verði metið. Aðilum og dómara ber að veita matsmanni leiðbeiningar eftir föngum um matsatriði. Matsmanni er rétt að afla sér gagna til afnota við matið, en aðilum, sem eru viðstaddir, skal þá gefinn kostur á að tjá sig um þau eftir þörfum. Ef vitnaleiðsla reynist nauðsynleg til skýringar á matsatriði er dómara rétt að láta hana þegar fara fram.

3. Þeim sem hefur umráð þess sem matsgerð lýtur að er skylt að veita matsmanni aðgang að því nema hann megi skorast undan vitnaskyldu um matsatriði eða sé óheimilt að bera vitni um það.

4. Matsmaður framkvæmir starf sitt þótt aðilar mæti ekki þegar metið er, nema upplýsingar vanti sem þeir hefðu mátt veita.

63. gr.

1. Matsmaður skal semja rökstudda matsgerð þar sem þau sjónarmið eru greind sem álit hans er reist á. Matsgerð skal fengin matsbeiðanda í hendur, en matsmanni er þó rétt að krefjast áður greiðslu skv. 2. mgr.

2. Matsmaður á rétt á hæfilegri þóknun fyrir störf sín samkvæmt reikningi og endurgreiðslu útlagðs kostnaðar úr hendi matsbeiðanda. Matsmanni er rétt að krefjast greiðslu fyrir fram vegna ferðakostnaðar, svo og tryggingar samkvæmt ákvörðun dómara fyrir þóknun sinni ef með þarf.

64. gr.

Aðili getur krafist yfirmats þar sem tekin verði til endurmats þau atriði sem hafa áður verið metin. Yfirmatsmenn skulu vera fleiri en matsmenn voru, en að öðru leyti gilda ákvæði 61.–63. gr. um yfirmat.

65. gr.

Að kröfu aðila ber matsmanni að koma fyrir dóm til að gefa skýrslu til skýringar og staðfestingar á matsgerð og um atriði sem tengjast henni. Ákvæðum VIII. kafla verður beitt um skýrslugjöf matsmanns eftir því sem þau geta átt við.

66. gr.

1. Dómari leysir úr ágreiningi sem lýtur að dómkvaðningu og hæfi matsmanns og um greiðslur til hans með úrskurði. Dómari getur enn fremur úrskurðað um atriði sem varða framkvæmd matsgerðar, svo sem hvort það hafi verið metið sem skyldi meta samkvæmt dómkvaðningu eða hvort matsgerð sé nægilega rökstudd, ef ágreiningur ris um kröfu um endurskoðun hennar eða endurmat.

2. Dómari leggur mat á önnur atriði varðandi matsgerð, þar á meðal sönnunargildi hennar þegar leyst er að öðru leyti úr máli.

X. KAFLI
Skjöl og önnur sýnileg sönnunargögn.

67. gr.

1. Ef aðili skírskotar til skjals sem er í vörslum hans skal hann leggja það fram eftir kröfu gagnaðila ef taka á tillit til þess við úrlausn máls.

2. Nú skorar aðili á gagnaðila að leggja fram skjal sem hann hefur í vörslum sínum, og ber þá gagnaðila að verða við því ef aðili á rétt til skjalsins án tillits til málsins eða efni skjalsins er slíkt að gagnaðila væri skylt að bera vitni um það ef hann væri ekki aðili að málinu.

3. Nú er skjal í vörslum manns sem er ekki aðili að máli, og getur þá aðili krafist að fá það afhent til framlagningar í máli ef vörslumanni skjalsins er skylt að afhenda það aðilanum án tillits til málsins eða efni skjalsins er slíkt að vörslumanni sé skylt að bera vitni um það í málinu.

4. Aðili, sem krefst skjals skv. 2. eða 3. mgr., ber sönnunarbyrði fyrir því að skjalið sé til og í vörslum þess sem hann heldur fram. Ef staðhæfingum aðila um það er mótmælt ber honum að leggja fram eftirrit af skjalinu ef þess er kostur, en lýsa ella efni þess eftir föngum, og skal greina frá því hvað eigi að leiða í ljós með skjalinu.

68. gr.

1. Nú verður aðili ekki við áskorun skv. 2. mgr. 67. gr. um að leggja fram skjal sem þykir sannað að hann hafi undir höndum, og getur þá dómari skýrt það svo að hann samþykki frásögn áskoranda um efni skjalsins, sbr. þó 69. gr.

2. Ef vörslumaður skjals verður ekki við kröfu aðila um að láta það af hendi getur aðili lagt þau gögn, sem getur í 4. mgr. 67. gr., fyrir dómara, ásamt skriflegri beiðni um að vörslumaður verði skyldaður með úrskurði til að afhenda skjalið fyrir dómi. Ef dómari telur ekki útilokað að skjalið hafi þýðingu í málinu kveður hann aðila og vörslumann fyrir dóm og gefur þeim kost á að tjá sig um beiðnina. Að því loknu kveður dómari upp úrskurð ef með þarf um skyldu vörslumanns til að afhenda aðila skjalið, sbr. þó 69. gr. Í úrskurði má ákveða að leysa beri þessa skyldu af hendi innan tiltekins tíma að viðlögðum dagsektum til aðilans sem skyldan er við. Úrskurðinum má einnig fullnægja með aðför eftir aðalefni sínu.

3. Ef vörslumaður mætir ekki fyrir dóm skv. 2. mgr. getur dómari leitað til lögreglu um að sækja hann ef aðili krefst.

69. gr.

1. Nú hefur skjal, sem er skylt að láta af hendi skv. 67. gr., að geyma atriði sem hlutaðeiganda væri óskylt eða óheimilt að bera vitni um, og getur þá dómari ákveðið að skjalið verði lagt fyrir hann í trúnaði og gegn þagnarskyldu og annaðhvort að hann taki eftirrit af því úr skjalinu sem er skylt og heimilt að láta uppi eða geri skýrslu um þau atriði.

2. Ef sá sem er skylt að láta af hendi skjal skv. 67. gr. gerir sennilegt að það baki sér tjón eða óhagræði að verða við þeirri skyldu getur dómari ákveðið að láta við það sitja að skjalið verði afhent fyrir dómi til eftirritunar. Það sama á við ef skjal er verðmætt fyrir hlutaðeiganda eða sérstök hætta er á því að það glatist eða spillist ef það er látið af hendi. Hlutaðeigandi getur einnig krafist að trygging verði sett fyrir tjóni sem afhending skjals kann að baka honum áður en hann lætur það frá sér.

3. Frumrit skjala, sem ákvæði 1. og 2. mgr. taka til, skulu afhent hlutaðeiganda um leið og afnotum er lokið.

70. gr.

Eftir því sem átt getur við gilda ákvæði 67.–69. gr. um skyldu til að sýna og afhenda önnur sýnileg sönnunargögn en skjöl og til að leyfa afnot af og veita aðgang að þeim.

71. gr.

1. Opinber eru þau skjöl sem embættis- eða sýslunarmenn gefa út í embættisnafni um það sem gerist í embætti þeirra eða sýslan.

2. Þar til annað sannast skal telja íslenskt opinbert skjal ófalsað ef það stafar frá embættis- eða sýslunarmanni eftir formi sínu og efni. Það sama á við um erlent opinbert skjal ef ræðismaður eða annar trúnaðarmaður íslenska ríkisins í hlutaðeigandi ríki vottar að útgefandi skjals hafi heimild til þess eftir lögum þess ríkis eða það er sýnt með öðrum fullnægjandi hætti.

3. Þar til annað sannast skal efni opinbers skjals talið rétt ef það varðar tiltekin atvik sem er sagt að hafi gerst í embætti eða sýslan útgefanda.

72. gr.

1. Einkaskjal með eiginhandarnafni útgefanda telst gefið út af honum með því efni sem það hefur að geyma þar til það gagnstæða er sannað eða gert sennilegt.

2. Nú kemur sá sem tjáist vera útgefandi skjals fyrir dóm til skýrslugjafar og því er borið við í máli að undirritun á skjali sé fölsuð eða efni þess breytt, og getur þá dómari eftir kröfu aðila lagt fyrir hlutaðeiganda að gefa sýnishorn af rithönd sinni. Ef slíkri kröfu er beint að aðila og hann neitar að verða við henni skal að öðru jöfnu líta svo á að hann samþykki staðhæfingar gagnaðila um skjalið. Ef vitni neitar að verða við slíkri kröfu má beita það viðurlögum skv. 2. mgr. 55. gr.

3. Dómari metur sönnunargildi einkaskjals með hliðsjón af atvikum hverju sinni.

XI. KAFLI
Öflun sönnunargagna fyrir öðrum dómi.

73. gr.

1. Nú óskar aðili að gefa skýrslu, leiða vitni, fá matsmann kvaddan eða afla skjala eða annarra sýnilegra sönnunargagna fyrir öðrum dómi en þar sem mál er rekið, og leggur hann þá skriflega beiðni um það fyrir dómara í málinu. Í beiðni skal greint frá ástæðum fyrir henni, hvar sé óskað að gagnaöflun fari fram, hver gögn þurfi að senda hlutaðeigandi dómi, hverjum eigi að gera aðvart um þinghald þar og um hverja gagnaöflun sé nánar að tefla. Ef óskað er að leiða vitni skal þannig greint frá nafni þess, kennitölu og heimili, svo og þeim atriðum nákvæmlega sem vætti á að varða. Sé óskað dómkvaðningar matsmanns skal beiðni um hana að jafnaði fylgja.

2. Beiðni skv. 1. mgr. skal tekin fyrir í þinghaldi í málinu. Dómari getur sett það skilyrði fyrir að sinna beiðni að aðili greiði fyrir fram kostnað eða setji tryggingu fyrir greiðslu kostnaðar af málaleitan sinni.

3. Ef dómari telur skilyrðum 1. mgr. 47. gr. fullnægt til að verða við beiðni bókar hann ákvörðun sína um það í þingbók. Úrskurður skal kveðinn upp ef krafist er.

74. gr.

1. Ef gagnaöflun á að fara fram fyrir öðrum dómi hér á landi sendir dómari í málinu hlutaðeigandi dómi skriflegt erindi ásamt beiðni aðila, frumritum eða myndritum nauðsynlegra gagna og endurritum úr þingbók.

2. Nú á gagnaöflun að fara fram fyrir dómi í öðru ríki, og aflar þá dómari í málinu þýðingar á þeim gögnum sem um ræðir í 1. mgr. á kostnað aðila. Dómari sendir skriflegt erindi sitt og önnur gögn ásamt þýðingum til hlutaðeigandi dóms, eftir atvikum fyrir milligöngu Stjórnarráðsins.

75. gr.

1. Þegar gagnaöflun eftir fyrirmælum þessa kafla fer fram fyrir dómi hér á landi skal farið eftir ákvæðum II. og VII.–X. kafla eftir því sem átt getur við. Dómari, sem gagnaöflun fer fram fyrir, tekur ákvarðanir og úrskurðar um atriði varðandi framkvæmd hennar.

2. Ef sérstakt tilefni verður til þess meðan á gagnaöflun stendur fyrir öðrum dómi getur aðili óskað eftir því að frekari gagna verði aflað þar en var beiðst í byrjun. Ákveður hlutaðeigandi dómari hvort orðið verði við slíkri ósk.

3. Ef ekki er sótt þing við gagnaöflun fyrir öðrum dómi af hálfu þess sem beiddist hennar skal telja beiðni hans um hana fallna niður nema gagnaðili mæti og krefjist að hún fari allt að einu fram. Útivist hefur ekki aðrar afleiðingar, sbr. þó 4. mgr.

4. Falli beiðni niður skv. 3. mgr. skal tekið tillit til þess kostnaðar sem hún hefur bakað gagnaðila við endanlega ákvörðun málskostnaðar hvernig sem málið fer.

76. gr.

Eftir því sem átt getur við skal ákvæðum 75. gr. beitt þegar gagna er aflað í héraði í tengslum við rekstur máls fyrir æðra dómi.

XII. KAFLI
Öflun sönnunargagna án þess að mál hafi verið höfðað.

77. gr.

1. Aðila, sem hefur lögvarinna hagsmuna að gæta, er heimilt að beiðast dómkvaðningar matsmanns þótt hann hafi ekki haft uppi kröfu vegna matsatriðis í dómsmáli ef það er gert til að staðreyna kröfu eða sanna atvik að baki henni.

2. Nú er hætta á að kostur fari forgörðum á því að afla sönnunar um atvik sem varðar lögvarða hagsmuni aðila eða að það verði verulega erfiðara síðar, og er honum þá heimilt að leita sönnunar um atvikið fyrir dómi með vitnaleiðslu eða öflun skjals eða annars sýnilegs sönnunargagns þótt hann hafi ekki haft uppi kröfu í tengslum við atvikið í dómsmáli. Aðila er með sama hætti heimilt að leita sönnunar fyrir dómi um atvik sem varða lögvarða hagsmuni hans og geta ráðið niðurstöðu um hvort hann láti verða af málshöfðun vegna þeirra.

3. Heimildum 1. og 2. mgr. verður ekki beitt til að afla sannana um refsiverða háttsemi þar sem ákæruvaldið ætti sókn sakar.

78. gr.

1. Aðili, sem vill leita sönnunar skv. 77. gr., skal beina skriflegri beiðni um það til dómara í þinghá þar sem mætti höfða mál um kröfu hans, vitni er statt, sýnilegt sönnunargagn er að finna eða hlutur er niður kominn sem matsgerð varðar.

2. Í beiðni skal greina skýrt frá því atviki sem aðili vill leita sönnunar um, hvernig hann vill að það verði gert, hver réttindi eru í húfi og hverja aðra sönnunin varðar að lögum. Ef sönnunar er leitað skv. 2. mgr. 77. gr. skal enn fremur rökstutt hvers vegna sönnunarfærsla þolir ekki bið eða getur ráðið niðurstöðu um hvort mál verði síðar höfðað.

3. Dómari metur af sjálfsdáðum hvort skilyrði séu til að fallast á beiðni. Ef hann telur að svo sé ekki eða ágreiningur rís um það kveður hann upp úrskurð þar um.

4. Dómari kveður aðila fyrir dóm þar sem sönnunarfærsla fer fram. Ef beiðni varðar aðra aðila skulu þeir einnig kvaddir fyrir dóm, enda þoli málefnið þá bið sem leiðir af því.

79. gr.

1. Við öflun sönnunar eftir fyrirmælum þessa kafla skal farið eftir ákvæðum II. og VII.–X. kafla eftir því sem átt getur við. Dómari, sem öflun sönnunar fer fram fyrir, tekur ákvarðanir og úrskurðar um þau atriði varðandi hana sem hefðu ella borið undir dómara við sönnunarfærslu við rekstur máls.

2. Ef sérstakt tilefni verður til þess meðan á öflun sönnunar stendur getur aðili óskað eftir því að frekari gagna verði aflað en var beiðst í byrjun. Dómari ákveður hvort orðið verði við slíkri ósk.

3. Nú er ekki sótt þing af hálfu þess sem beiðni stafar frá, og verður þá ekki af öflun sönnunar nema annar mæti sem hefur lögvarinna hagsmuna að gæta, hann óskar að athöfn fari allt að einu fram og dómari telur efni til að verða við ósk hans.

4. Sá sem biður um öflun sönnunar greiðir kostnað sem hlýst af því. Ef aðrir sækja þing og krefjast þess getur dómari úrskurðað þeim ómaksþóknun úr hendi hans.

3. ÞÁTTUR
Almennar reglur um meðferð máls í héraði.

XIII. KAFLI
Stefna og stefnubirting.

80. gr.

1. Í stefnu skal greina svo glöggt sem verða má:

a. nöfn aðila, kennitölu og heimili eða dvalarstað,
b. nöfn fyrirsvarsmanna aðila, ef því er að skipta, stöðu þeirra og heimili eða dvalarstað,
c. hver eða hverjir flytji málið fyrir stefnanda,
d. dómkröfur stefnanda, svo sem fjárhæð kröfu í krónum, bætur fyrir tiltekið skaðaverk án fjárhæðar ef enn er óvíst um hana, vexti ef því er að skipta, viðurkenningu á tilteknum réttindum, ákvörðun á eða lausn undan tiltekinni skyldu, refsingu fyrir tilgreind orð eða athafnir, ómerkingu tiltekinna ummæla, málskostnað o.s.frv.,
e. málsástæður sem stefnandi byggir málsókn sína á, svo og önnur atvik sem þarf að greina til þess að samhengi málsástæðna verði ljóst, en þessi lýsing skal vera gagnorð og svo skýr að ekki fari milli mála hvert sakarefnið er,
f. tilvísun til helstu lagaákvæða eða réttarreglna sem stefnandi byggir málatilbúnað sinn á,

g. helstu gögn sem stefnandi hefur til sönnunar og þau gögn sem hann telur að enn þurfi að afla,
h. þá sem stefnandi hyggst leiða fyrir dóm til skýrslugjafar um atvik máls,
i. dómþing þar sem mál verður þingfest, stað þess og stund, svo og stefnufrest,
j. áskorun til stefnda um að koma fyrir dóm þegar málið verður þingfest, svara þar til sakar og leggja fram gögn,
k. viðvörun um að útivistardómur geti gengið ef stefndi sækir ekki þing við þingfestingu málsins.

2. Ef stefnandi hefur aðeins uppi kröfur í máli sem er unnt að fullnægja með aðför skal eitt eintak stefnu ritað á löggiltan skjalapappír í stærðinni A4 með a.m.k. 4 sm spássíu vinstra megin á framhlið blaðs og hægra megin á bakhlið. Skal þetta eintak afhent dómara aukalega við þingfestingu máls nema sátt sé þá þegar gerð í því eða stefndi samþykkir kröfur stefnanda eða leggur fram greinargerð.

3. Stefnanda er jafnan rétt að gefa út stefnu sjálfur. Honum er einnig heimilt að leggja stefnu fyrir dómara til útgáfu, enda sé þá orðalag hennar tilhlýðilegt. Sé leitað til dómara um útgáfu stefnu skal hann benda stefnanda á galla sem hann sér á málatilbúnaði og geta varðað frávísun, en ekki má hann synja um útgáfu stefnu af þeim sökum, enda er hann óbundinn af slíku áliti sínu við úrlausn máls.

81. gr.

1. Til að birta stefnur, kvaðningar og aðrar tilkynningar skipar sýslumaður a.m.k. einn mann í hverju sveitarfélagi í umdæmi sínu og annan til vara til að gegna þeim störfum í forföllum. Enginn má víkjast undan skipun sem fullnægir skilyrðum 2. mgr.

2. Ekki má skipa mann stefnuvott nema hann sé orðinn 25 ára að aldri, hafi óflekkað mannorð og sé svo heill og hraustur að hann geti gegnt starfanum.

3. Áður en stefnuvottur tekur til starfa skal hann undirrita drengskaparheit, sem sýslumaður varðveitir, um að hann muni rækja starfann af trúmennsku og samviskusemi.

4. Dómsmálaráðherra skal setja gjaldskrá vegna starfa stefnuvotta.

82. gr.

1. Þar sem eftirfarandi ákvæði þessa kafla mæla fyrir um að stefna verði birt fyrir stefnda og öðrum sem tengjast honum, á stað sem varðar hann og með fresti sem tekur mið af högum hans eiga þær reglur við fyrirsvarsmann í stað stefnda ef fyrirsvarsmaður fer með mál hans.

2. Stefna verður ekki birt fyrir manni sem er yngri en 15 ára að aldri.

3. Stefnu má ekki birta fyrir gagnaðila stefnda eða manni sem gæti verið í fyrirsvari fyrir gagnaðila.

83. gr.

1. Birting stefnu er lögmæt ef:
a. stefnuvottur eða lögbókandi vottar að hann hafi birt hana fyrir stefnda eða einhverjum sem er bær um að taka við henni í hans stað,
b. samrit hennar er sent í ábyrgðarbréfi sem er borið út og póstmaður vottar að hann hafi afhent bréfið stefnda eða öðrum sem er bær um að taka við stefnu í hans stað.

2. Stefna telst einnig nægilega birt ef hún er auglýst í Lögbirtingablaði skv. 89. gr.

3. Í stað stefnubirtingar skv. 1. mgr. og jafngilt henni má koma stefnu á framfæri með því að:
a. stefndi riti sjálfur undir yfirlýsingu á stefnu um að samrit hennar hafi verið afhent sér,

b. hæstaréttar- eða héraðsdómslögmaður riti undir sams konar yfirlýsingu þar sem einnig er tekið fram að stefndi hafi falið honum að sækja þing fyrir sig við þingfestingu máls.

4. Ef stefndi sækir þing við þingfestingu máls breytir engu þótt stefna hafi ekki verið birt eða komið á framfæri við hann, galli hafi verið á birtingu eða birt með of skömmum fyrirvara.

84. gr.

1. Þegar birta á stefnu skv. 1. mgr. 83. gr. afhendir stefnandi þeim sem annast birtingu frumrit hennar ásamt samriti handa hverjum sem á að birta fyrir. Hverju samriti skal fylgja opið umslag merkt með nafni og heimili stefnda og áritað um að það hafi að geyma stefnu í tilteknu máli og hvenær birting megi síðast fara fram til þess að stefnufresti verði náð. Þegar sá sem annast birtingu hefur gengið úr skugga um að samrit sé samhljóða frumriti stefnu setur hann samrit í umslagið og lokar því. Stefnandi skal einnig láta af hendi umslag merkt sjálfum sér og heiti máls undir frumrit stefnu.

2. Þeim sem annast birtingu er rétt að áskilja fyrirframgreiðslu kostnaðar af henni úr hendi stefnanda.

3. Sá er vanhæfur til að birta stefnu sem er aðili að máli, maki aðila eða skyldur eða mægður aðila í beinan legg eða annan lið til hliðar.

85. gr.

1. Stefnubirting skal fara fram á virkum degi frá lokum áttundu stundar til loka tuttugustu og annarrar stundar. Birting má þó fara fram á öðrum degi eða tíma ef það er nauðsynlegt til þess að stefnufrestur náist.

2. Stefna skal að jafnaði birt fyrir stefnda sjálfum á skráðu lögheimili hans eða þar sem hann hefur fasta búsetu, dvalarstað eða vinnustað. Birting er þó alltaf gild þótt hún fari fram á öðrum stað ef birt er fyrir stefnda sjálfum.

3. Birting er einnig lögmæt þótt hún fari ekki fram skv. 2. mgr. ef:

a. birt er á skráðu lögheimili stefnda fyrir heimilismanni hans; sé heimilismanns ekki kostur má birta fyrir þeim sem dvelst á skráðu lögheimili stefnda, en sé ekki um neinn slíkan heldur að ræða má birta fyrir þeim sem hittist þar fyrir,

b. birt er á öðrum stað en skráðu lögheimili stefnda fyrir heimilismanni hans sem tjáir hann eiga þar fasta búsetu eða dvalarstað,

c. birt er á vinnustað stefnda fyrir vinnuveitanda hans eða nánasta yfirmanni eða samverkamanni.

4. Nú er félagi stefnt, og má þá birting alltaf fara fram á stjórnarstöð þess þótt fyrirsvarsmaður hafi þar ekki fastan vinnustað, en þá skal að jafnaði birta fyrir æðsta starfsmanni þess sem verður náð til. Eins má fara að þegar öðrum lögaðila er stefnt, svo sem firma, samtökum, stofnun, ríkinu, stjórnvaldi eða sveitarfélagi.

86. gr.

1. Þeim sem hittist fyrir þegar birta á stefnu er skylt að greina frá nafni sínu og öðrum atriðum sem lögmæti birtingar getur oltið á.

2. Sá sem annast birtingu skal afhenda þeim sem er birt fyrir samrit stefnu og vekja athygli hans á því hver athöfn sé að fara fram. Ef birt er fyrir öðrum en stefnda skal honum bent á skyldur sínar skv. 3. mgr.

3. Ef stefna er birt fyrir öðrum en stefnda ber þeim manni að viðlagðri sekt að koma samriti stefnu í hendur stefnda, en sé þess ekki kostur þá í hendur þess sem má telja líklegastan til að koma samriti til skila í tæka tíð.

4. Nú kemur í ljós að stefnda sé ekki lengur að finna á þeim stað sem er getið í stefnu, og skal þá sá sem annast birtingu leita vitneskju um annan stað til birtingar eftir því sem kostur er. Verði ekki uppvíst um annan stað eða bresti þann, sem annast birtingu, heimild til birtingar þar skal stefnan þegar endursend stefnanda með boðum um vitneskju sem var aflað.

87. gr.

1. Að lokinni stefnubirtingu skal sá sem annast hana gefa út dagsett og undirritað vottorð um birtinguna þar sem eftirfarandi kemur fram:

a. hvar birting fór fram og eftir atvikum hvort hermt var að þar sé skráð lögheimili stefnda, fastur búsetustaður, dvalarstaður eða vinnustaður,
b. fyrir hverjum var birt, en sé um annan en stefnda að ræða skal tiltekið hver tengsl voru sögð standa milli þeirra þannig að ráða megi um lögmæti birtingar,
c. hvenær birting fór nákvæmlega fram,
d. starfsheiti þess sem annast birtingu.

2. Birtingarvottorð skal fært á frumrit stefnu eða blað sem er fest við það. Frumritið skal síðan afhent eða sent stefnanda.

3. Efni birtingarvottorðs telst rétt þar til það gagnstæða sannast.

88. gr.

1. Nú er yfirlýsing skv. 3. mgr. 83. gr. rituð á stefnu, og skal þá telja undirskrift undir hana stafa frá stefnda eða eftir atvikum lögmanni hans þar til það gagnstæða sannast. Stefnandi verður ekki krafinn um sönnur fyrir að lögmaður, sem ritar undir slíka yfirlýsingu, hafi umboð stefnda til þess.

2. Ef yfirlýsing skv. 3. mgr. 83. gr. er ekki tímasett skal litið svo á að stefndi hafi fallið með bindandi hætti frá stefnufresti.

89. gr.

1. Stefnu má birta í Lögbirtingablaði ef:

a. upplýsinga verður ekki aflað um hvar megi birta stefnu eftir almennum reglum,
b. erlend yfirvöld neita eða láta hjá líða að verða við ósk um birtingu skv. 90. gr.,
c. stefnu er beint að óákveðnum manni.

2. Ef stefna er birt skv. 1. mgr. skal tiltekið í henni af hverri ástæðu það er gert.

90. gr.

Nú á stefndi þekkt heimili eða aðsetur erlendis eða það liggur annars fyrir að hann eigi heimili í tilteknu öðru ríki, og fer þá um birtingu stefnu eftir lögum þess ríkis ef birting getur ekki farið fram hér á landi eftir öðrum ákvæðum þessa kafla.

91. gr.

1. Ef stefndi á skráð lögheimili, fasta búsetu eða dvalarstað í þeirri þinghá þar sem mál verður þingfest ber honum þriggja sólarhringa stefnufrestur. Það sama gildir ef þingstaður er sá sami fyrir tvær eða fleiri þinghár, stefndi á skráð lögheimili, fasta búsetu eða dvalarstað í einni þinghánni og mál verður þingfest í annarri. Í þessu tilliti skal litið svo á sem lögsagnarumdæmi héraðsdóma Reykjavíkur og Reykjaness væru til samans ein þinghá.

2. Ef stefndi á annars skráð lögheimili, fasta búsetu eða dvalarstað hér á landi utan þinghár þar sem mál verður þingfest skal stefnufrestur vera ein vika.

3. Ef stefndi á heimili eða dvalarstað erlendis eða ókunnugt er um hann eða heimili hans skal stefnufrestur vera einn mánuður.

4. Nú er lögaðila stefnt og fyrirsvarsmaður hans á ekki skráð lögheimili, fasta búsetu eða dvalarstað í sömu þinghá og lögaðilinn hefur stjórnarstöð, og skal þá stefnufrestur miðast við þá þinghá þar sem stjórnarstöðin er ef það leiðir til skemmri stefnufrests.

5. Ef stefna þarf upphaflegum málsaðila í meðalgöngusök, framhaldssök eða gagnsök ber honum þriggja sólarhringa stefnufrestur án tillits til ákvæða 2.–4. mgr. Birta má fyrir umboðsmanni aðilans í málinu.

92. gr.

1. Tilkynningar, sem dómari lætur frá sér fara til aðila, skulu birtar eða sendar honum eða umboðsmanni hans á sannanlegan hátt eftir ákvörðun dómara. Dómari ákveður hverju sinni hæfilegan frest í því skyni.

2. Ef tími til nýs þinghalds er ákveðinn á dómþingi er ekki þörf frekari tilkynninga um þá ákvörðun til aðila sem er staddur þar þegar hún er kynnt.

XIV. KAFLI
Málsmeðferð.

93. gr.

Mál telst höfðað þegar stefna er birt eða árituð um viðtöku samrits hennar, sbr. 3. mgr. 83. gr., eða stefndi mætir að öðrum kosti fyrir dómi þar sem stefnandi afhendir honum samrit stefnu og þingfestir mál.

94. gr.

1. Mál er þingfest með því að stefna er lögð fram fyrir dómi.

2. Nú sækir stefnandi ekki þing þegar þingfesta á mál hans og hefur ekki lögmæt forföll, og er þá málatilbúnaður hans ónýtur. Sæki stefndi þing getur dómari úrskurðað honum ómaksþóknun úr hendi stefnanda að kröfu hans.

3. Gagnkrafa til skuldajafnaðar er þingfest þegar hún er gerð fyrir dómi.

4. Þegar mál hefur verið þingfest verður dóms ekki krafist um þær kröfur sem eru gerðar í því í öðru máli. Ef dóms er krafist þannig um kröfu í öðru máli skal vísa henni frá dómi.

95. gr.

1. Við þingfestingu skal stefnandi leggja fram stefnu og þau skjöl sem varða málatilbúnað hans eða hann byggir annars kröfur sínar á, svo og skrá yfir þau skjöl sem hann leggur þá fram. Stefnanda er einnig heimilt að leggja fram skriflega aðilaskýrslu sína um atvik máls.

2. Dómari getur veitt stefnanda skamman frest til að leggja fram önnur gögn skv. 1. mgr. en stefnu ef aðilar eru á það sáttir eða dómari telur að stefnandi verði ekki krafinn um þau þá þegar.

96. gr.

1. Nú sækir stefndi ekki þing þegar mál er þingfest og ekki er kunnugt að hann hafi lögmæt forföll, og skal þá málið tekið til dóms í þeim búningi sem það er, enda hafi stefnandi ekki fengið frest skv. 2. mgr. 95. gr. Verður málið þá dæmt eftir kröfum og málatilbúnaði stefnanda að því leyti sem er samrýmanlegt framkomnum gögnum nema gallar séu á málinu sem varða frávísun þess án kröfu.

2. Ef stefndi sækir ekki þing síðar þegar mál er tekið fyrir og hann hefur ekki lagt fram greinargerð skal farið svo að sem segir í 1. mgr.

3. Hafi stefndi lagt fram greinargerð áður en þingsókn hans fellur niður má gefa stefnanda kost á að svara vörnum hans í skriflegri sókn, en að henni framkominni verður málið tekið til dóms. Málið verður þá dæmt eftir framkomnum kröfum, gögnum og sókn stefnanda með tilliti til þess sem hefur komið fram af hálfu stefnda.

4. Stefndi getur ekki skotið máli, sem er dæmt eftir 1.–3. mgr., til æðra dóms nema með gagnáfrýjun þegar stefnandi hefur áfrýjað fyrir sitt leyti. Stefndi getur beiðst endurupptöku þess í héraði eftir ákvæðum XXIII. kafla.

97. gr.

1. Forföll aðila frá þinghaldi teljast lögmæt ef þau stafa af:

a. sjúkdómi hans sjálfs, heimilismanns hans eða annars manns sem hann þarf að annast eða leita læknishjálpar fyrir,
b. veðri, torfærum eða öðrum óviðráðanlegum atvikum,
c. því að hann yrði ella fyrir verulegum vinnumissi eða tjóni á atvinnu eða öðrum hagsmunum,
d. þörf á ferðalagi um langan veg,
e. embættis- eða sýslunarstörfum sem eru fyrir fram ákveðin og þola ekki bið,
f. áður ákveðnu þinghaldi.

2. Lögmæt forföll umboðsmanns aðila jafngilda lögmætum forföllum aðilans sjálfs.

3. Ef dómara er kunnugt um að aðili mæti ekki vegna lögmætra forfalla frestar hann máli og tilkynnir hvenær það verði tekið fyrir á ný.

4. Nú hefur aðili ekki mætt í máli en haft lögmæt forföll sem dómara var ókunnugt um og ekki var unnt að tilkynna honum, og getur aðilinn þá snúið sér til dómara með sönnun fyrir forföllum sínum og skriflegri beiðni um endurupptöku máls, enda hafi dómur ekki gengið í því. Dómari tekur þá mál upp á ný með bókun í þingbók frá því aðili mætti síðast eða frá því mál skyldi þingfesta ef stefnandi mætti þá ekki og tilkynnir aðilum hvenær mál verði tekið fyrir á ný.

98. gr.

1. Nú sækir stefndi þing og samþykkir kröfur stefnanda í einu og öllu án þess þó að sátt takist um þær, og skal þá málið dómtekið og dómur lagður á það í samræmi við samþykki stefnda.

2. Um sáttaumleitan, gerð sáttar og áhrif hennar fer eftir ákvæðum XV. kafla.

99. gr.

1. Ef stefndi sækir þing við þingfestingu máls á hann rétt á hæfilegum fresti til að taka afstöðu til krafna stefnanda og kanna framkomin gögn.

2. Haldi stefndi uppi vörnum í máli skal hann leggja fram skriflega greinargerð um þær við lok frests skv. 1. mgr. Í henni skal greint frá aðilum, málflutningsumboði, kröfum stefnda, gögnum sem hann leggur fram og gögnum sem hann telur að enn þurfi að afla. Þá skal þar lýst á gagnorðan og skýran hátt málsástæðum stefnda og öðrum atvikum sem þarf að greina til þess að samhengi málsástæðna verði ljóst, auk þess að vísað skal til helstu lagaákvæða eða réttarreglna sem stefndi byggir málatilbúnað sinn á. Þá skulu þeir tilgreindir sem stefndi hyggst leiða til skýrslugjafar fyrir dómi um atvik máls. Dómari getur veitt stefnda frekari frest til að leggja fram greinargerð ef hann telur réttmæta ástæðu til þess.

3. Stefnda er með sama hætti og stefnanda heimilt að leggja fram gögn og skriflega aðilaskýrslu sína um atvik máls.

100. gr.

1. Þegar stefndi hefur lagt fram greinargerð athugar dómari hvort gallar séu á máli sem geta varðað frávísun þess án kröfu. Telji dómari slíka galla fyrir hendi gefur hann aðilum kost á að tjá sig um það munnlega. Ef mál skal sæta frávísun án kröfu kveður dómari upp úrskurð um frávísun þess þegar að því loknu.

2. Nú krefst stefndi frávísunar máls í greinargerð, og skal þá málið flutt munnlega um þá kröfu áður en fjallað verður frekar um efni þess og leyst úr kröfunni í úrskurði. Frá þessu má víkja ef krafan byggist á ástæðum sem varða einnig efni máls og nægilegar upplýsingar þykja ekki komnar fram að því leyti.

3. Nú hrindir dómari frávísunarkröfu, og er hann þá ekki bundinn af þeim úrskurði ef nýjar upplýsingar koma fram síðar undir rekstri máls um þau atriði sem úrskurðað var um.

4. Ef dómari verður þess var eftir dómtöku máls að gallar séu á því sem varða frávísun á einni eða fleiri kröfum, en þó ekki þeim öllum, getur hann kveðið á um frávísun máls að hluta og leyst úr efni þess að öðru leyti í dómi. Það sama á við ef aðilar eru fleiri en einn til sóknar eða varnar og frávísun varðar einn eða fleiri þeirra en ekki þá alla.

5. Nú fellir æðri dómur úr gildi úrskurð um frávísun máls að einhverju leyti eða öllu, og skal þá héraðsdómari taka málið upp á ný samkvæmt ákvæðum æðra dóms eins og það stóð þegar hann tók það til úrskurðar.

101. gr.

1. Nú heldur stefndi uppi vörnum í máli og því verður ekki vísað frá dómi, og skal þá flytja það munnlega. Dómari getur þó ákveðið að mál verði skriflega flutt ef hann telur hættu á að það skýrist ekki nægilega með munnlegum málflutningi. Dómari getur einnig ákveðið að mál verði tekið til dóms án málflutnings ef aðilar eru sammála um það.

2. Ef mál varðar flókin fjárviðskipti getur dómari gefið aðilum kost á að leggja fram útreikninga sem kröfur þeirra byggjast á, enda hafi slíkar upplýsingar ekki komið fram með fullnægjandi hætti í öðrum gögnum máls.

3. Aðilum ber eftir föngum að gefa glöggar og greinilegar yfirlýsingar fyrir dómi. Dómara ber að fylgjast með máli í öllum atriðum og spyrja aðila um hvert það atriði, sem honum þykir óljóst og kann að hafa þýðingu, og skal hann kosta kapps um að yfirlýsingar þeirra verði nægilega glöggar.

4. Dómara er skylt að leiðbeina aðila, sem er ólöglærður og flytur mál sitt sjálfur, um formhlið máls eftir því sem dómara virðist nauðsyn bera til.

5. Málsástæður og mótmæli skulu koma fram jafnskjótt og tilefni verður til. Að öðrum kosti má ekki taka slíkar yfirlýsingar til greina nema gagnaðili samþykki eða aðili hefur þarfnast leiðbeininga dómara en ekki fengið þær.

102. gr.

1. Þegar stefndi hefur lagt fram greinargerð sína skal mál jafnan tekið fyrir einu sinni til þess að leita sátta og gefa aðilum kost á að koma að sýnilegum sönnunargögnum sem ekki hefur áður verið tilefni eða tækifæri til að leggja fram. Í því þinghaldi skal eftir atvikum leitað svara aðila við því í hverju skyni þeir hyggjast sjálfir gefa skýrslur og leiða einstök vitni til þess að staðreyna hvort og að hverju marki skýrslugjafar sé þörf. Dómara er rétt að inna aðila eftir því hve langan tíma þeir þurfi fyrir málflutningsræður við aðalmeðferð og ákveður dómari síðan lengd hennar í ljósi þess.

2. Dómari getur orðið við ósk aðila um að fresta máli frekar ef hann telur það vænlegt til að ná sáttum eða nauðsynlegt til að afla gagna sem nægilegur frestur hefur ekki áður verið til, en báðum aðilum ber þá jöfnum höndum að nota sama frest til gagnaöflunar. Að öðrum kosti synjar dómari að jafnaði um frest, þótt aðilar séu á einu máli um að æskja hans.

3. Nú fær dómari vitneskju um að opinbert mál hafi verið höfðað eða opinber rannsókn standi yfir vegna refsiverðs athæfis og telja má að úrslit þess máls eða rannsóknar skipti verulegu máli um úrslit einkamálsins, og getur hann þá frestað máli af sjálfsdáðum þar til séð er fyrir enda opinbers máls eða rannsóknar. Með sama hætti má fresta máli ef annað einkamál hefur verið höfðað út af efni sem varðar úrslit þess verulega eða það efni hefur verið réttilega lagt til úrlausnar stjórnvalds.

4. Dómari getur orðið við ósk aðila um að fá að gefa munnlega skýrslu fyrir dómi um atriði sem varða öflun gagna áður en komið er að aðalmeðferð máls. Eins er heimilt að taka skýrslu fyrir dómi áður en öflun sýnilegra sönnunargagna er lokið ef það þarf að gera eftir ákvæðum XI. kafla eða sá sem á að gefa skýrslu verður fjarverandi vegna lögmætra forfalla þegar þing er háð til aðalmeðferðar máls.

5. Að jafnaði ákveður dómari ekki hvenær þing verði háð til aðalmeðferðar máls fyrr en aðilar hafa lýst lokið öflun sýnilegra sönnunargagna. Eftir það er aðilum að jafnaði óheimilt að leggja fram sýnileg sönnunargögn. Frá þessu getur dómari þó vikið ef það veldur ekki töfum á máli, ekki hefur áður verið unnt að afla tiltekinna gagna eða skort hefur á leiðbeiningar hans eða ábendingar.

103. gr.

1. Þegar gagnaöflun er lokið skv. 102. gr. ákveður dómari með hæfilegum fyrirvara hvenær þing verði háð til aðalmeðferðar, en þá skulu að jafnaði fara fram í einni lotu skýrslutökur og munnlegur flutningur máls. Ef dómara þykir ástæða til getur hann beint því til aðila að þeir leggi fram skriflega kröfugerð og talningu málsástæðna við aðalmeðferð.

2. Aðalmeðferð hefst með því að dómari gefur stefnanda kost á að gera stuttlega grein fyrir málinu og að því búnu á stefndi færi á að gera stuttar athugasemdir við lýsingu stefnanda. Síðan eru teknar skýrslur af aðilum og vitnum og gengið á vettvang ef því er að skipta.

3. Að loknum skýrslutökum fer fram munnlegur flutningur máls. Stefnandi talar fyrst og síðan stefndi, en rétt er að talað sé tvisvar af hálfu hvors. Dómari getur leyft aðilum sjálfum að gera stuttar athugasemdir að loknum munnlegum málflutningi umboðsmanna þeirra. Dómari stýrir málflutningi og gætir þess að ræðumaður haldi sig við efnið og að málflutningur sé glöggur og sæmilegur. Dómari getur takmarkað málfrelsi þess sem lagar sig ekki að áminningum hans eða fer að mun fram úr þeim tíma sem hefur verið áætlað að málflutningur hans muni taka.

4. Nú er mál skriflega flutt, og skal þá fresta því að loknum skýrslutökum til þess að stefnandi leggi fram sókn. Að henni fram kominni verður máli frestað á ný til þess að stefndi leggi fram vörn. Enn verður máli síðan frestað til þess að aðilar eigi báðir kost á að leggja fram skrifleg andsvör einu sinni.

5. Að loknum málflutningi tekur dómari málið til dóms.

104. gr.

Nú verður dómari þess var eftir dómtöku máls að verulegur brestur sé á skýrleika í yfirlýsingum aðila eða upplýsingum um málsatvik og telja má brestinn stafa af því að

dómari hafi ekki gætt nægilega að leiðbeiningum við aðila eða ábendingum til þeirra, og skal hann þá kveðja aðila fyrir dóm og eftir atvikum beina spurningum til þeirra eða benda þeim á nauðsyn þess að frekari gagna verði aflað. Fresta má málinu eftir þörfum, en að því búnu gefur dómari aðilum kost á að gera athugasemdir til viðbótar fyrri málflutningi sínum og tekur málið til dóms á ný.

105. gr.

1. Mál verður fellt niður ef:

a. stefndi leysir af hendi þá skyldu sem hann er krafinn um í málinu,
b. stefnandi sækir ekki þing og hefur ekki lögmæt forföll,
c. stefnandi krefst þess,
d. stefnanda er vikið af dómþingi eða umboðsmanni hans þannig að enginn sé þá viðstaddur af hans hálfu,
e. stefnandi greiðir ekki lögmælt gjöld eftir kröfu dómara.

2. Ef mál verður fellt niður skv. b- til e-lið 1. mgr. og stefndi sækir þing og krefst málskostnaðar úr hendi stefnanda kveður dómari upp úrskurð um kröfuna og niðurfellingu málsins. Slíkan úrskurð getur dómari fellt úr gildi ef stefnandi sannar að hann hafi haft lögmæt forföll þegar þingsókn hans féll niður.

3. Í öðrum tilvikum en greinir í 2. mgr. verður mál fellt niður með bókun í þingbók nema ágreiningur standi um hvort það verði gert sem dómari tekur þá afstöðu til með úrskurði.

XV. KAFLI
Sáttir.

106. gr.

1. Dómari leitar sátta ef aðilar fara með forræði á sakarefni nema hann telji víst að sáttatilraun verði árangurslaus vegna eðlis málsins, afstöðu aðila eða annarra ástæðna.

2. Dómari leitar að jafnaði sátta eftir að stefndi hefur lagt fram greinargerð sína en áður en þing er háð til aðalmeðferðar. Dómara er heimilt að leita sátta fyrr, svo og við aðalmeðferð eða eftir að flutningi máls er lokið. Ekki stendur það í vegi sáttaumleitana að þær hafi áður verið reyndar án árangurs.

3. Úrlausn héraðsdóms verður ekki ómerkt fyrir æðra dómi fyrir þær sakir að sátta hafi ekki verið leitað.

107. gr.

1. Dómari getur orðið við ósk aðila um að vísa sáttaumleitunum í máli til sýslumannsins í þeirri þinghá þar sem mál var höfðað ef dómari telur það vænlegt til árangurs og ekki leiða til óþarfra tafa. Aðilum er og rétt að koma sér saman um að vísa máli sínu til sáttaumleitana sýslumanns án atbeina dómara milli þess að mál þeirra er tekið fyrir á dómþingi eða áður en mál er höfðað.

2. Þegar sáttaumleitunum er vísað til sýslumanns skal sá sem gerir það láta honum í té málsgögn í þeim mæli sem þörf krefur. Skal sýslumaður síðan svo fljótt sem verða má kveðja aðila á sinn fund og reyna með þeim sættir.

3. Sýslumaður fellir niður sáttaumleitanir ef sáttafundur er ekki sóttur af hendi beggja aðila eða þegar hann telur annars sýnt að þær beri ekki árangur.

4. Ef sátt tekst fyrir sýslumanni skal hún bókuð í sérstakri gerðabók hans. Nú tekst sátt að nokkru leyti en ekki öllu, og fer þá um framhald máls fyrir dómi eftir 2. mgr. 108. gr.

5. Sátt, sem er gerð fyrir sýslumanni, felur í sér lok dómsmáls, eftir atvikum að því leyti sem sátt hefur tekist. Fullnægja má skyldu samkvæmt sátt sem tekst fyrir sýslumanni með aðför.

108. gr.

1. Dómari getur synjað aðilum um að gera dómsátt ef hann telur ólögmætt að gera hana, efni hennar óljóst eða ómögulegt að efna hana. Dómari kveður upp úrskurð um þetta ef þess er krafist.

2. Dómsátt má gera um hluta máls og verður það þá rekið áfram að öðru leyti. Ef sátt tekst um annað en málskostnað skal hann ákveðinn með úrskurði.

3. Sátt má gera um kröfur þótt þær hafi ekki verið gerðar fyrir dómi.

4. Gera má dómsátt um málsefni sem hefur verið dæmt fyrir héraðsdómi á næstu níu mánuðum eftir uppkvaðningu dóms.

109. gr.

Dómsáttar skal getið í þingbók og tekur dómsáttin þá gildi. Dómsáttin skal gerð skriflega og undirrituð af aðilum. Ef hún er ekki skráð í heild sinni í þingbók skal leggja hana fram sem málsskjal. Ef mál heldur áfram að nokkru skal þess getið í bókuninni, en ella er því lokið.

110. gr.

1. Dómsmál má höfða til að fá dómsátt ógilta að hluta eða öllu leyti.

2. Ef aðili byggir rétt á dómsátt í dómsmáli getur gagnaðili vefengt gildi hennar. Það sama á við ef réttur er byggður á dómsátt við fullnustugerð eða búskipti.

3. Í dómsmáli skv. 1. eða 2. mgr. er dómari bundinn af úrlausn hliðsetts dómara um atriði sem hann hefur tekið afstöðu til.

4. Ákvæði 1. og 2. mgr. gilda um sátt sem tekst fyrir sýslumanni.

XVI. KAFLI
Dómsúrlausnir héraðsdóms.

111. gr.

1. Dómari má ekki fara út fyrir kröfur aðila í dómi sínum eða úrskurði nema um atriði sé að ræða sem honum ber að gæta af sjálfsdáðum. Kröfu, sem kemur ekki fram í stefnu, skal vísað frá dómi nema stefndi hafi samþykkt að hún kæmist að án þess. Sama er um hækkun á kröfu eða aðrar breytingar stefnda í óhag.

2. Dómari má ekki byggja niðurstöðu sína á málsástæðu eða mótmælum sem hefðu mátt koma fram en gerðu það ekki við meðferð máls. Nú er atviks getið í framlögðu skjali en aðili hefur ekki hreyft því sérstaklega sem málsástæðu við flutning máls, og metur þá dómari eftir atvikum hvort sú málsástæða komi til greina.

3. Dómari metur eftir atvikum hvort þögn aðila við staðhæfingu eða kröfu gagnaðila skuli meta sem samþykki eða ekki.

112. gr.

1. Að því leyti sem önnur ákvæði laga þessara mæla ekki á annan veg og ágreiningur er ekki uppi tekur dómari afstöðu til atriða sem varða rekstur máls með ákvörðun sem verður eftir atvikum skráð í þingbók. Slík atriði má einnig leiða til lykta með ákvörðun þótt ágreiningur sé um þau ef ágreiningsefnið sætir ekki kæru til æðra dóms.

2. Dómari leysir úr öðrum atriðum sem þarf að ráða til lykta fyrir dómtöku máls með úrskurði. Úrskurð skal kveða upp þegar í stað í þinghaldi ef unnt er, en að öðrum kosti svo fljótt sem verða má.

3. Úrskurður skal vera skriflegur og skráður í þingbók eða dómabók. Dómari skal færa rök fyrir niðurstöðu sinni í úrskurði án þess að greina frá atvikum máls eða kröfum eða rökstuðningi aðila, en niðurstaðan skal síðan dregin saman í úrskurðarorði.

4. Feli úrskurður í sér lokaniðurstöðu máls skulu forsendur fylgja úrskurðarorði með sama hætti og ef um dóm væri að ræða. Ef máli er vísað frá dómi án kröfu stefnda eða það er fellt niður má dómari þó láta við það sitja að greina í forsendum úrskurðar frá aðilum og þingfestingardegi máls, kröfum aðila og rökstuðningi fyrir niðurstöðu.

5. Dómari getur breytt ákvörðun sinni um atriði sem varða rekstur máls, svo og úrskurði sem felur ekki í sér lokaniðurstöðu máls, sbr. þó 2. mgr. 105. gr.

113. gr.

1. Nú hefur útivist orðið af hálfu stefnda án þess að greinargerð kæmi fram af hendi hans og kröfur stefnanda eru þess efnis að það sé unnt að fullnægja þeim með aðför. Ef dómari telur málatilbúnaði stefnanda í engu áfátt og að taka megi kröfur hans til greina má dómari ljúka máli með því að rita á stefnu að dómkröfurnar séu aðfararhæfar, svo og upphæð málskostnaðar eftir ákvörðun hans. Dómari getur um leið leiðrétt augljósar villur í stefnu til samræmis við þau skjöl sem stefnandi byggir á í málinu. Verði máli ekki lokið með þessum hætti skal kveðinn upp dómur eða úrskurður eftir almennum reglum.

2. Áritun dómara á stefnu skv. 1. mgr. hefur sama gildi og dómur. Henni verður ekki skotið til æðra dóms.

114. gr.

1. Nú verður mál ekki fellt niður eða því vísað frá dómi eða lokið með sátt eða áritun skv. 113. gr., og skal þá saminn skriflegur dómur þar sem forsendur fylgja dómsorði. Í upphafi dóms skal koma fram heiti og númer máls, svo og hvar og hvenær hann sé kveðinn upp, en í forsendum skal síðan greina:

a. hvenær mál var höfðað og dómtekið,
b. nöfn og heimili aðila,
c. kröfur aðila,
d. stutt yfirlit um atvik að baki máli og ágreiningsefni í því,
e. helstu málsástæður aðila og réttarheimildir sem þeir byggja á,
f. rökstudda niðurstöðu um sönnunaratriði og lagaatriði,
g. athugasemdir um rekstur máls og réttarfarssektir,
h. málskostnað,
i. nöfn dómenda og hver sé dómsformaður ef dómur er fjölskipaður, svo og starfsheiti meðdómsmanna.

2. Í dómsorði skal aðalniðurstaða máls dregin saman, svo sem sýkna ef sýknað er af öllum efniskröfum, kröfur stefnanda sem eru teknar til greina o.s.frv.

3. Dómar skulu vera stuttir og glöggir.

4. Ekki má skírskota í dómi til sannana eða atvika sem kunna síðar að koma fram. Þó má verða við kröfu um að stefnda verði gert að leysa af hendi skyldu gegn tilteknu gagngjaldi úr hendi stefnanda eða að skylda verði lögð á stefnda til annars en peningagreiðslu að viðlögðum dagsektum.

5. Í dómi má eftir kröfu kveða á um aðfararfrest ef sérstök ástæða þykir til að víkja frá almennum reglum laga í þeim efnum. Þá má ákveða í dómi eftir kröfu ef mikilvægir hagsmunir þykja í húfi að áfrýjun málsins hindri ekki aðför eftir dóminum, en eftir atvikum má það vera háð því skilyrði að dómhafi setji þá tiltekna tryggingu við aðför. Kröfu um dómsákvæði sem þessi má setja fram við aðalmeðferð máls.

115. gr.

1. Dómur skal kveðinn upp svo fljótt sem unnt er. Hafi dómur ekki verið kveðinn upp í máli sem var munnlega flutt innan fjögurra vikna frá því það var dómtekið skal það flutt á ný nema dómari og aðilar telji það óþarft.

2. Ef dómur er fjölskipaður og mál munnlega flutt skulu allir dómendur hafa hlýtt á flutning þess. Geti þeir ekki allir tekið þátt í uppkvaðningu dóms skal nefna dómara í stað þess sem hefur misst við og endurtaka munnlegan flutning máls. Afl atkvæða ræður úrslitum um hvert atriði. Nú verður dómari í minni hluta um eitthvert atriði, og skal hann þá allt að einu taka þátt í ályktun um önnur atriði, en ágreiningsatriðis skal þá getið í dómi. Formaður dóms stýrir atkvæðagreiðslu og sér um samningu dóms.

3. Dómari tilkynnir aðilum hvar og hvenær dómur eða úrskurður verði kveðinn upp ef vörnum hefur verið haldið uppi í máli. Við uppkvaðningu skal lesa upp dómsorð eða úrskurðarorð á dómþingi í heyranda hljóði. Endurrit af dómi eða úrskurði skal að öðru jöfnu vera til reiðu við uppkvaðningu hans.

4. Frestir samkvæmt dómi eða úrskurði byrja að líða þegar við uppkvaðningu hans án tillits til þess hvort aðilar séu þar staddir.

116. gr.

1. Dómur er bindandi um úrslit sakarefnis milli aðila og þeirra, sem koma að lögum í þeirra stað, um þær kröfur sem eru dæmdar þar að efni til.

2. Krafa sem hefur verið dæmd að efni til verður ekki borin aftur undir sama eða hliðsettan dómstól framar en segir í lögum þessum. Nýju máli um slíka kröfu skal vísað frá dómi.

3. Dómur er bindandi fyrir dómara þegar hann hefur verið kveðinn upp. Dómara er þó heimilt að leiðrétta ritvillur, reikningsskekkjur, nafnskekkjur og aðrar bersýnilegar villur í dómi, enda láti hann aðilum sem hafa fengið endurrit af dómi þá í té nýtt endurrit án tafar.

4. Dómur hefur fullt sönnunargildi um þau málsatvik sem í honum greinir þar til það gagnstæða er sannað.

4. ÞÁTTUR
Afbrigðileg meðferð einkamála í héraði.

XVII. KAFLI
Mál um víxla, tékka og skuldabréf.

117. gr.

Mál, sem fara eftir ákvæðum þessa kafla, eru:

a. víxilmál, en til þeirra teljast mál gegn útgefanda, framseljanda og samþykkjanda víxils á hendur öðrum manni og gegn útgefanda og framseljanda eigin víxils til greiðslu víxilkröfu eða til að koma fram endurgreiðslukröfu eftir víxilrétti, mál gegn útgefanda og framseljanda víxils vegna skorts á samþykki til greiðslu víxilupphæðar að öllu leyti eða nokkru og mál gegn ábyrgðarmönnum víxilupphæðar,
b. tékkamál, en til þeirra teljast mál um endurgjaldskröfu gegn tékkaskuldara samkvæmt lögum um tékka,
c. skuldabréfamál, en til þeirra teljast mál til greiðslu skuldar samkvæmt skuldabréfi, enda sé skráður samningur í texta þess um að mál samkvæmt því verði rekið eftir ákvæðum þessa kafla.

118. gr.

1. Stefndi getur aðeins haft uppi eftirtaldar varnir um efni máls:
a. að mál sé höfðað af röngum aðila eða því sé ranglega beint að sér,
b. að aðila hafi skort hæfi að lögum til að taka á sig skuldbindinguna,
c. að undirskrift á skjali sé fölsuð eða efni skjals sé falsað.

2. Í víxilmáli má stefndi einnig koma að vörnum sem varða form og efni víxils, aðferðina til að halda víxilkröfu í gildi og önnur atriði sem eru skilyrði til að koma fram víxilrétti eftir víxillögum. Það sama á við um tékkamál.

3. Í skuldabréfamáli má stefndi einnig koma að vörnum ef hann á ekki að sanna þær staðhæfingar sem varnirnar byggjast á eða unnt er að sanna staðhæfingarnar með skjölum sem hann leggur þegar fram.

4. Hafa má uppi gagnkröfu til skuldajafnaðar eða sjálfstæðs dóms í máli samkvæmt ákvæðum þessa kafla ef gagnkrafan er sams konar og aðalkrafan eða gagnkrafan styðst annars við víxil eða tékka. Í víxil- eða tékkamáli má einnig koma að gagnkröfu sem er sprottin af því að aðili hafi ekki gefið þær tilkynningar til formanna sinna á víxli eða tékka sem eru boðnar í víxillögum eða lögum um tékka.

119. gr.

1. Ef stefnandi samþykkir má stefndi koma að frekari vörnum en er getið í 118. gr.

2. Nú fer stefndi á mis við að koma vörnum að í máli vegna ákvæða 118. gr., og getur hann þá höfðað mál gegn stefnanda eftir almennum reglum til heimtu skaðabóta.

3. Að öðru leyti fara mál samkvæmt þessum kafla eftir ákvæðum 3. þáttar.

XVIII. KAFLI
Ógildingar- og eignardómsmál.

120. gr.

1. Ógilda má glötuð eða horfin skuldabréf og hver önnur heimildarbréf með dómi eftir reglum þessa kafla, enda taki ekki sérstök ákvæði annarra laga til ógildingar á þeim. Ógildingardómur heimilar dómhafa að ráðstafa því sem skjalið hljóðar um eins og hann hefði skjalið undir höndum.

2. Mál til ógildingar á veðskuldabréfi skal höfðað í þeirri þinghá þar sem því var eða yrði þinglýst. Mál til ógildingar á öðru skjali skal höfða í þeirri þinghá þar sem það var gefið út. Ef þessu verður ekki komið við en skjal verður þó ógilt hér á landi skal höfða mál fyrir dómi í Reykjavík.

121. gr.

1. Nú vill maður höfða mál til ógildingar á skjali, og skal hann þá afhenda dómara stefnu til útgáfu og endurrit af skjalinu eða nákvæma lýsingu á efni þess. Í stefnunni skal greint frá því sem er vitað um afdrif skjalsins og rökstutt hvernig hlutaðeigandi telji til réttar samkvæmt því.

2. Ef dómari telur skilyrði fyrir ógildingardómi ekki vera fyrir hendi synjar hann um útgáfu stefnu. Skal kveðinn upp úrskurður um synjunina ef krafist er.

3. Ef dómari telur skilyrðum fyrir ógildingardómi fullnægt gefur hann út stefnu, en í henni skal skorað á hvern þann sem kann að hafa skjalið undir höndum að koma með það fyrir dóm við þingfestingu málsins, því ella megi vænta að það verði ógilt með dómi. Stefnan skal birt einu sinni í Lögbirtingablaði.

4. Nú kemur enginn fram með skjalið við þingfestingu máls og enginn mótmælir annars ógildingu þess, og skal þá ógildingardómur kveðinn upp nema gallar á málatilbún-

aði leiði til frávísunar máls. Sé vörnum haldið uppi skal mælt fyrir í dómi um ógildingu skjals eða synjun um ógildingardóm.

5. Að öðru leyti fer um ógildingardómsmál eftir ákvæðum 3. þáttar.

122. gr.

1. Nú sannar maður eða gerir sennilegt að hann hafi öðlast réttindi yfir fasteign, skrásettu skipi eða loftfari, skrásettri bifreið eða viðskiptabréfi með samningi eða hefð, en hann skortir skilríki fyrir rétti sínum, og getur hann þá leitað eignardóms. Eignardómur veitir dómhafa heimild til að ráða yfir og ráðstafa eigninni eins og hann hefði afsalsbréf fyrir henni eða annað viðeigandi skjal.

2. Um varnarþing í eignardómsmáli og meðferð þess fer eftir ákvæðum 2. mgr. 120. gr. og 121. gr. að breyttu breytanda.

XIX. KAFLI
Flýtimeðferð einkamála.

123. gr.

1. Nú hyggst aðili höfða mál vegna ákvörðunar eða athafnar stjórnvalds eða verkfalls, verkbanns eða annarra aðgerða sem tengjast vinnudeilu og það færi ella eftir almennum reglum þessara laga. Getur hann þá óskað eftir því að málið sæti meðferð eftir ákvæðum þessa kafla ef brýn þörf er á skjótri úrlausn, enda hafi hún almenna þýðingu eða varði stórfellda hagsmuni hans.

2. Aðili, sem æskir málsmeðferðar eftir reglum þessa kafla, skal afhenda forstöðumanni dómstóls stefnu ásamt skriflegri beiðni um útgáfu hennar og þeim málsgögnum sem geta stutt beiðnina. Í stefnu skal höfð eyða til þess að dómari geti skráð þar stað og stund til þingfestingar og stefnufrest og skal tekið fram í texta hennar að dómari hafi fallist á beiðni um að málið sæti meðferð eftir ákvæðum þessa kafla. Í beiðni skal rökstutt ítarlega hvernig megi telja skilyrðum 1. mgr. fullnægt.

3. Ef skilyrðum 1. mgr. er ekki fullnægt synjar dómari um útgáfu stefnu. Skal kveðinn upp úrskurður um synjunina ef krafist er.

4. Nú er fallist á að mál sæti meðferð eftir ákvæðum þessa kafla, og skal því þá þegar úthlutað dómara til meðferðar. Hann gefur út stefnu og ákveður um leið hvar og hvenær mál verður þingfest, sem að öðru jöfnu skal gert utan reglulegs dómþings, og hver stefnufrestur skuli vera, en hann má skemmstur vera einn sólarhringur.

5. Ákvæðum þessarar greinar má beita við höfðun gagnsakar þannig að mál sæti upp frá því í heild sinni meðferð eftir reglum þessa kafla. Ef beiðni berst um slíkt gefur forstöðumaður dómstóls þó gagnaðila kost á að tjá sig um hana áður en afstaða er tekin til hennar.

124. gr.

1. Ef vörnum er haldið uppi í máli skal því aðeins frestað í þeim mæli sem brýna nauðsyn ber til. Þeirra atriða, sem getur í 1. mgr. 102. gr., skal gætt í þinghaldi þegar stefndi leggur fram greinargerð og ber að öðru jöfnu að ljúka þá öflun sýnilegra sönnunargagna.

2. Að kröfu aðila getur dómari ákveðið að vitni verði kvatt fyrir dóm með skemmri fyrirvara en getur í 2. mgr. 54. gr.

3. Dómur skal kveðinn upp svo fljótt sem verða má eftir dómtöku máls.

4. Ef úrskurður dómara um atriði, sem varðar rekstur máls, er kærður til æðra dóms skal sá frestur sem getur í 1. mgr. 149. gr. vera þrír sólarhringar.

5. Frestur til að áfrýja máli, sem sætir meðferð eftir ákvæðum þessa kafla til æðra dóms án áfrýjunarleyfis, er þrjár vikur frá uppkvaðningu dóms. Nú er máli áfrýjað, og getur þá aðili leitað eftir undanþágu Hæstaréttar frá því að gera þurfi ágrip dómsgerða. Frestir í máli fyrir Hæstarétti skulu vera svo skammir sem verða má.

6. Að öðru leyti fer um þessi mál eftir almennum reglum.

5. ÞÁTTUR
Gjafsókn, málskostnaður og réttarfarssektir.
XX. KAFLI
Gjafsókn.

125. gr.

1. Í þessum kafla er orðið gjafsókn notað bæði um gjafsókn og gjafvörn.

2. Dómsmálaráðherra skal skipa nefnd þriggja lögfræðinga, gjafsóknarnefnd, til fjögurra ára í senn til að veita umsögn um umsóknir um gjafsókn. Einn nefndarmanna skal skipaður eftir tilnefningu Lögmannafélags Íslands en annar eftir tilnefningu Dómarafélags Íslands.

3. Umsókn um gjafsókn skal vera skrifleg og beint til dómsmálaráðherra. Í henni skal greint skýrlega frá máli sem hún varðar og rökstutt að skilyrðum fyrir gjafsókn sé fullnægt. Umsókn skulu fylgja gögn eftir þörfum.

4. Dómsmálaráðherra veitir gjafsókn eftir umsókn aðila. Hún verður því aðeins veitt að gjafsóknarnefnd mæli með því.

126. gr.

1. Gjafsókn verður aðeins veitt ef málstaður umsækjanda gefur nægilegt tilefni til málshöfðunar eða málsvarnar og öðru hvoru eftirfarandi skilyrða er að auki fullnægt:

a. að efnahag umsækjanda sé þannig háttað að kostnaður af gæslu hagsmuna hans í máli yrði honum fyrirsjáanlega ofviða, en við mat á efnahag hans má eftir því sem á við einnig tekið tillit til eigna og tekna maka hans eða sambýlismanns eða eigna og tekna foreldra hans ef hann er yngri en 18 ára,

b. að úrlausn máls hafi verulega almenna þýðingu eða varði verulega miklu fyrir atvinnu, félagslega stöðu eða aðra einkahagi umsækjanda.

2. Gjafsókn verður enn fremur veitt eftir því sem fyrir er mælt í öðrum lögum.

3. Nú er gjafsókn veitt, og skal þá tekið fram í gjafsóknarbréfi til hvaða máls hún taki, hvort hún sé veitt til rekstrar máls fyrir héraðsdómi eða æðra dómi og hvort hún sé takmörkuð með tilteknum hætti.

127. gr.

1. Að því leyti sem hér er ekki mælt á annan veg skuldbindur gjafsókn ríkið til að greiða þann málskostnað sem gjafsóknarhafi hefur sjálfur af máli. Gjafsókn má þó takmarka þannig að hún nái aðeins til tiltekinna þátta málskostnaðar eða geti hæst numið tiltekinni fjárhæð.

2. Ef þóknun umboðsmanns gjafsóknarhafa fyrir flutning máls er ekki undanskilin gjafsókn skal hún ákveðin í dómi. Takist sátt í máli ákveður dómari þóknunina í úrskurði.

3. Gjafsóknarhafi er undanþeginn öllum greiðslum í ríkissjóð vegna þess máls sem gjafsókn tekur til, þar á meðal greiðslum fyrir opinber vottorð og önnur gögn sem verða lögð fram í máli.

4. Ef annað er ekki tekið fram í gjafsóknarbréfi nær gjafsókn einnig til kostnaðar af fullnustu réttinda gjafsóknarhafa með aðför og nauðungarsölu.

5. Nú skýtur gagnaðili gjafsóknarhafa máli til æðra dóms, og nær þá gjafsókn einnig til málskostnaðar gjafsóknarhafa þar fyrir dómi, þar á meðal af gagnáfrýjun eða gagnkæru máls, ef annað er ekki tekið fram í gjafsóknarbréfi.

128. gr.

1. Gjafsókn fellur ekki niður þótt gjafsóknarhafi látist.

2. Dómsmálaráðherra má afturkalla gjafsókn ef í ljós kemur að hún var veitt að ófyrirsynju, hagur gjafsóknarhafa breytist svo að hennar sé ekki lengur þörf eða gjafsóknarhafi lætur hjá líða að krefjast málskostnaðar úr hendi gagnaðila síns. Við afturköllun fellur greiðsluskylda ríkisins niður án tillits til þess hvort þegar hefur verið stofnað til kostnaðar vegna málsins. Gjafsóknarhafi verður þó ekki krafinn um greiðslu gjalda sem hann hefur komist hjá skv. 3. mgr. 127. gr. áður en gjafsókn var afturkölluð.

3. Gjafsókn breytir engu um að gjafsóknarhafa verði sjálfum gert að greiða gagnaðila sínum málskostnað.

4. Nú verður gagnaðili gjafsóknarhafa dæmdur til að greiða málskostnað, og skal þá ekki tekið tillit til þess að gjafsókn hafi verið veitt við ákvörðun málskostnaðar. Ef gjafsóknarhafi hefur sjálfur haft kostnað af máli skal honum ákveðin greiðsla málskostnaðar að því leyti í dómi, en að öðru leyti verður málskostnaður dæmdur ríkinu.

XXI. KAFLI
Málskostnaður.

129. gr.

1. Til málskostnaðar telst:

a. kostnaður af flutningi máls,
b. kostnaður af birtingu stefnu, kvaðninga og annarra tilkynninga,
c. gjöld sem renna í ríkissjóð vegna máls,
d. óhjákvæmilegur ferðakostnaður aðila og umboðsmanns hans,
e. þóknun matsmanns, vitnis, túlks, þýðanda og þingvotts,
f. kostnaður af endurritum, dómsgerðum og ágripi dómsgerða,
g. annar kostnaður sem stafar beinlínis af máli.

2. Aðili, sem krefst dómsathafnar, greiðir kostnað af henni um sinn.

3. Aðila er rétt að krefjast greiðslu málskostnaðar úr hendi gagnaðila síns, þar á meðal í gagnsök og meðalgöngusök, eftir mati dómsins eða samkvæmt sundurliðuðum reikningi sem er lagður fram ekki síðar en við aðalmeðferð máls. Málskostnaður verður því aðeins dæmdur að hans sé krafist.

4. Málskostnaður, sem er dæmdur aðila úr hendi gagnaðila hans, ber dráttarvexti frá fimmtánda degi eftir uppkvaðningu dóms eða úrskurðar og til greiðsludags þótt þess sé ekki krafist sérstaklega eða getið í dómi eða úrskurði.

130. gr.

1. Sá sem tapar máli í öllu verulegu skal að jafnaði dæmdur til að greiða gagnaðila sínum málskostnað.

2. Stefnanda skal gert að greiða stefnda málskostnað ef máli er vísað frá dómi eða það er fellt niður af annarri ástæðu en þeirri að stefndi efni þá skyldu sem hann er krafinn um í máli.

3. Nú vinnur aðili mál að nokkru og tapar því að nokkru eða veruleg vafaatriði eru í máli, og má þá dæma annan aðilann til að greiða hluta málskostnaðar hins eða láta

hvorn þeirra bera sinn kostnað af málinu. Eins má fara að ef þeim sem tapar máli hvorki var né mátti vera kunnugt um þau atvik sem réðu úrslitum fyrr en eftir að mál var höfðað.

4. Nú eru rekin fleiri dómsmál en eitt sem hefði mátt komast hjá með því að sækja kröfur í þeim öllum í einu máli, eftir atvikum sem gagnkröfu, og má þá lækka málskostnað handa þeim sem vinnur mál af tilliti til þess, sbr. einnig 2. mgr. 27. gr.

131. gr.

1. Hvernig sem úrslit máls verða má dæma aðila til að greiða gagnaðila sínum málskostnað ef hann hefur:

a. höfðað mál að þarflausu eða án neins tilefnis af hendi gagnaðila,
b. valdið óþörfum drætti á máli af ásetningi eða með skeytingarleysi eða handvömm,
c. haft uppi kröfur, staðhæfingar eða mótbárur sem hann vissi eða mátti vita að væru rangar eða haldlausar.

2. Ef sakir skv. 1. mgr. eru miklar má dæma aðila til að greiða gagnaðila álag á málskostnað.

3. Án tillits til málsúrslita má einnig dæma aðila til að greiða sérstaklega þann kostnað sem hann hefur bakað gagnaðila með ráðstöfunum við rekstur máls eða í tengslum við það ef þær voru sýnilega þarflausar eða tilgangslausar.

4. Nú hefur umboðsmaður aðila átt þátt í þeim ávirðingum sem getur í 1. og 3. mgr., og má þá dæma hann einan eða sameiginlega með aðilanum til að greiða gagnaðila málskostnað, þar á meðal álag skv. 2. mgr., hvort sem þess er krafist í máli eða ekki.

132. gr.

1. Ef dæma á samaðilum skv. 18. gr. málskostnað skal það að jafnaði gert í einu lagi. Eins skal farið að ef dæma á samaðila til greiðslu málskostnaðar, en þá ábyrgjast þeir greiðslu einn fyrir alla og allir fyrir einn.

2. Nú eru annars fleiri aðilar en einn til sóknar eða varnar í máli og þeim verður dæmdur málskostnaður, og skal hann þá ákveðinn handa hverjum þeirra fyrir sig. Ef dæma á slíka aðila til greiðslu málskostnaðar skal það að jafnaði gert í einu lagi þannig að þeir ábyrgist greiðslu einn fyrir alla og allir fyrir einn.

133. gr.

1. Stefndi getur krafist þess við þingfestingu máls að stefnandi setji tryggingu fyrir greiðslu málskostnaðar ef:

a. stefnandi er búsettur erlendis og menn, sem eru búsettir hér á landi, eru ekki undanþegnir því að setja slíka tryggingu í heimalandi hans,
b. leiða má líkur að því að stefnandi sé ófær um greiðslu málskostnaðar.

2. Dómari ákveður hvort stefnanda verði gert að setja tryggingu, hverrar fjárhæðar og í hverju formi hún verði og innan hvers frests það skuli gert. Leyst verður úr ágreiningi um þetta í úrskurði.

3. Ef stefnandi setur ekki tryggingu eftir ákvörðun dómara skal máli vísað frá dómi.

XXII. KAFLI
Réttarfarssektir.

134. gr.

1. Dómari ákveður sektir samkvæmt reglum þessa kafla af sjálfsdáðum og renna þær í ríkissjóð.

2. Ef refsing liggur að auki eftir öðrum lögum við broti sem ákvæði þessa kafla taka til má koma henni fram í öðru máli án tillits til ákvörðunar um réttarfarssekt.

135. gr.

1. Ákveða má sekt á hendur aðila fyrir:
a. að höfða mál að þarflausu,
b. að koma gagnaðila að ófyrirsynju í þá aðstöðu að honum var nauðsyn að höfða mál,
c. að valda af ásetningi óþörfum drætti á máli,
d. að hafa uppi vísvitandi rangar kröfur, staðhæfingar eða mótbárur,
e. ósæmileg skrifleg eða munnleg ummæli sem hann hefur uppi fyrir dómi um dómara, gagnaðila, umboðsmann gagnaðila eða aðra menn,
f. að misbjóða virðingu dóms á annan hátt með framferði sínu í þinghaldi.

2. Umboðsmanni aðila, sem gerist sekur um brot skv. c- til f-lið 1. mgr., má ákveða sekt einum sér eða með aðilanum.

3. Manni, sem gefur skýrslu fyrir dómi, má ákveða sekt fyrir brot gegn e- eða f-lið 1. mgr.

4. Ákveða má sekt á hendur öðrum en þeim sem ákvæði 1.–3. mgr. taka til fyrir að hlýða ekki fyrirskipunum dómara sem miða að því að halda uppi reglu á dómþingi eða að koma þar annars hneykslanlega eða ósæmilega fram.

5. Fyrir æðra dómi má ákveða sekt á hendur aðila, umboðsmanni hans eða þeim báðum í senn fyrir tilefnislaust málskot.

136. gr.

1. Ef dómur gengur í máli skal sekt á hendur aðila eða umboðsmanni hans ákveðin þar. Gangi úrskurður um frávísun máls frá dómi skulu sektir á hendur þeim ákveðnar þar. Ef mál er fellt niður skal kveðinn upp sérstakur úrskurður um sekt á hendur aðila eða umboðsmanni hans.

2. Sektir á hendur öðrum skulu ákveðnar í úrskurði jafnskjótt og brot er framið.

6. ÞÁTTUR
Endurupptaka og málskot.

XXIII. KAFLI
Endurupptaka útivistarmáls í héraði.

137. gr.

1. Nú hefur dómur gengið eða stefna verið árituð skv. 113. gr. í máli þar sem stefndi sótti ekki þing eða þingsókn hans féll niður, og getur þá stefndi beiðst endurupptöku málsins innan þriggja mánaða frá því máli lauk í héraði, enda berist beiðnin dómara innan mánaðar frá því stefnda urðu málsúrslit kunn.

2. Eftir að þrír mánuðir eru liðnir frá því máli lauk í héraði en innan árs frá því getur stefndi beiðst endurupptöku útivistarmáls ef beiðnin berst dómara innan mánaðar frá því stefnda urðu málsúrslit kunn og stefndi sýnir fram á að einhverju eftirfarandi skilyrða sé fullnægt:
a. að stefna hafi hvorki verið birt honum né öðrum sem mátti birta fyrir,
b. að átt hefði að vísa kröfum á hendur honum sjálfkrafa frá dómi að einhverju leyti eða öllu,
c. að átt hefði að sýkna hann án kröfu að einhverju leyti eða öllu,
d. að stefnandi sé samþykkur endurupptöku.

3. Beiðni um endurupptöku verður ekki sinnt nema stefndi setji áður tryggingu, sem dómari tekur gilda, fyrir greiðslu þess málskostnaðar sem var lagður á hann í dómi eða áritaðri stefnu eða hann sanni að hann hafi greitt málskostnaðinn. Frá þessu má þó víkja með samþykki stefnanda.

4. Stefndi getur ekki beiðst endurupptöku ef stefnandi hefur áfrýjað máli til æðra dóms.

5. Þegar frestur skv. 2. mgr. er liðinn verður mál ekki tekið upp í héraði nema eftir ákvörðun Hæstaréttar, sbr. 1. mgr. 157. gr.

138. gr.

1. Beiðni um endurupptöku skal beint til þess dóms þar sem dómur gekk eða stefna var árituð. Í beiðni skal greint skýrlega frá því hverra breytinga stefndi krefjist á fyrri málsúrslitum og á hverjum málsástæðum, réttarheimildum og sönnunargögnum það sé byggt, svo og hvenær og hvernig stefnda varð kunnugt um málsúrslit. Ef endurupptöku er beiðst skv. 2. mgr. 137. gr. skal að auki rökstutt að einhverju þargreindu skilyrði sé fullnægt. Gögn skulu fylgja beiðni.

2. Ef beiðni er ófullnægjandi eða berst röngum dómi eða dómari telur sýnt að skilyrðum 137. gr. sé ekki fullnægt synjar hann þegar í stað um endurupptöku, en úrskurður skal kveðinn upp um synjunina ef krafist er. Að öðrum kosti boðar dómari báða aðila fyrir dóm til að taka beiðni fyrir.

3. Sæki stefndi ekki þing þegar beiðni hans er tekin fyrir telst hún fallin niður. Sæki stefnandi þing getur dómari úrskurðað honum ómaksþóknun úr hendi stefnda að kröfu hans. Ekki verður þá beiðst endurupptöku öðru sinni.

4. Nú sækir stefnandi ekki þing þegar beiðni er tekin fyrir, og verður málið þá endurupptekið og farið með það eftir ákvæðum 2. mgr. 140. gr.

5. Ef báðir aðilar sækja þing þegar beiðni er tekin fyrir getur stefnandi haft uppi mótmæli gegn endurupptöku og skal þá leyst úr þeim með úrskurði áður en lengra er haldið. Að öðrum kosti er mál endurupptekið.

139. gr.

1. Þegar mál hefur verið endurupptekið getur stefndi krafist þess að dómari kveði á um það í úrskurði að réttaráhrif dóms eða áritunar á stefnu falli niður að einhverju leyti eða öllu þar til máli lýkur á ný í héraði. Dómari metur eftir atvikum hvort eða að hverju leyti efni séu til að verða við slíkri kröfu.

2. Endurupptaka máls hindrar ekki aðför á grundvelli dóms eða áritunar á stefnu nema að því leyti sem krafa stefnda skv. 1. mgr. hefur verið tekin til greina. Úrskurður skv. 1. mgr. haggar ekki gildi aðfaragerðar sem hefur áður farið fram.

3. Upphaflegum dómi í máli verður ekki áfrýjað til æðra dóms eftir að það er endurupptekið nema endurupptöku ljúki með því að dómurinn standi óhaggaður skv. 2. eða 4. mgr. 140. gr. og stefnandi áfrýji.

140. gr.

1. Þegar endurupptaka er ráðin verður rekstri máls fram haldið eftir reglum þessara laga frá því stigi sem útivist varð af hálfu stefnda, að því leyti sem annað leiðir ekki af ákvæðum þessa kafla.

2. Mál verður ekki fellt niður þótt stefnandi sæki ekki þing eftir endurupptöku. Stefndi getur þó fallið þá frá endurupptöku og stendur þá upphafleg úrlausn óhögguð. Annars á

stefndi þess þá kost að færa fram varnir og verður málið síðan dæmt á ný eftir framkomnum kröfum og málatilbúnaði aðilanna.

3. Ef stefndi sækir ekki þing eftir endurupptöku skal farið svo að sem segir í 3. mgr. 96. gr. Gangi þá útivistardómur á hendur stefnda gilda ákvæði 4. mgr. 96. gr. um heimild hans til að skjóta máli til æðra dóms.

4. Nú sækir hvorugur aðila þing eftir endurupptöku, og lýkur þá meðferð málsins þannig að upphafleg úrlausn stendur óhögguð.

141. gr.

1. Nú lýkur máli hvorki skv. 2. eða 4. mgr. 140. gr. né með sátt, og kveður dómari þá upp nýjan dóm í málinu eftir almennum reglum nema því verði vísað frá dómi með úrskurði. Fellur þá fyrri úrlausn sjálfkrafa úr gildi.

2. Gegn mótmælum stefnanda verður því aðeins tekið tillit til krafna, málsástæðna og sönnunargagna sem stefndi færir fram við endurupptöku að einhverju eftirfarandi skilyrða sé fullnægt:

a. að útivist stefnda í öndverðu verði talin afsakanleg,
b. að það ylli stefnda réttarspjöllum að ekki yrði tekið tillit til nýrrar kröfu eða málsástæðu hans eða nýrra sönnunargagna,
c. að krafa eða málsástæða lúti að atriði sem dómari átti að gæta af sjálfsdáðum í upphaflegri úrlausn máls.

3. Í dómi eða úrskurði ákveður dómari málskostnað í einu lagi vegna málsins í heild. Að öðru jöfnu skal stefndi dæmdur til að greiða stefnanda allan málskostnað án tillits til þeirrar niðurstöðu sem fæst við endurupptöku.

142. gr.

1. Mál verður ekki endurupptekið öðru sinni eftir ákvæðum þessa kafla.

2. Stefnandi getur áfrýjað máli til æðra dóms eftir endurupptöku samkvæmt almennum reglum.

3. Að fengnu áfrýjunarleyfi skv. 154. gr. getur stefndi áfrýjað máli til æðra dóms eftir að dómur hefur gengið við endurupptöku, enda hafi það þá ekki verið útivistardómur á hendur honum.

XXIV. KAFLI
Kæra.

143. gr.

1. Úrskurðir héraðsdómara um eftirfarandi sæta kæru til Hæstaréttar:

a. hvort hann víki sæti í máli,
b. atriði varðandi skýrslugjöf aðila og vitna fyrir dómi,
c. atriði varðandi matsgerðir,
d. skyldu aðila eða vörslumanns til að láta skjal eða annað sýnilegt sönnunargagn af hendi eða veita aðgang að því,
e. synjun um heimild til að afla sönnunargagna fyrir öðrum dómi,
f. synjun um heimild til að afla sönnunargagna án þess að mál hafi verið höfðað,
g. ómaksþóknun, málskostnað eða gjafsóknarlaun, enda sé ekki kveðið á um annað í úrskurði,
h. að frestur skuli veittur,
i. synjun um endurupptöku máls vegna lögmætra forfalla frá þinghaldi,
j. að máli sé vísað frá dómi,

k. hvort mál verði fellt niður,
l. hvort synjað verði um heimild til að gera dómsátt,
m. synjun um útgáfu stefnu í ógildingar- eða eignardómsmáli,
n. synjun um útgáfu stefnu til flýtimeðferðar á máli,
o. málskostnaðartryggingu,
p. réttarfarssekt,
q. hvort dæmt mál verði endurupptekið,
r. hvort réttaráhrif dóms eða áritunar á stefnu falli niður vegna endurupptöku máls.

2. Eftir að aðalmeðferð máls er hafin verður úrskurði héraðsdómara ekki skotið til æðra dóms nema úrskurður sé um:
a. skyldu vitnis til að koma fyrir dóm eða svara spurningu og vitnið kæri,
b. skyldu þriðja manns til að láta af hendi skjal eða veita aðgang að sýnilegu sönnunargagni og þriðji maður kæri,
c. að máli sé vísað frá dómi,
d. að mál sé fellt niður,
e. synjun um heimild til að gera dómsátt,
f. réttarfarssekt.

3. Hverjum þeim, sem telur héraðsdómara hafa gert á sinn hluta í dómarastarfi, er rétt að kæra hann fyrir Hæstarétt og getur Hæstiréttur veitt dómara áminningu eða dæmt honum að greiða sekt í ríkissjóð.

144. gr.

1. Nú vill maður kæra dómsathöfn, og afhendir hann þá héraðsdómara skriflega kæru áður en tvær vikur eru liðnar frá uppkvaðningu úrskurðar eða dómsathöfn ef hann eða umboðsmaður hans var þá staddur á dómþingi, en ella áður en tvær vikur eru liðnar frá því hann eða umboðsmaður hans fékk vitneskju um úrskurð eða dómsathöfn.

2. Vitni eða matsmaður, sem er staddur á dómþingi við uppkvaðningu úrskurðar eða dómsathöfn, má þó lýsa yfir kæru munnlega og verður þá bókað um hana í þingbók.

3. Kæra frestar frekari framkvæmdum á grundvelli úrskurðar þar til leyst er úr máli fyrir æðra dómi.

145. gr.

1. Í kæru skal greina:
a. þá dómsathöfn sem er kærð,
b. kröfu um breytingu á henni,
c. ástæður sem kæra er reist á.

2. Kæru má styðja við ný sönnunargögn. Vilji kærandi bera ný gögn fyrir sig skal hann greina frá þeim í kæru, svo og því hvað hann hyggst sanna með þeim. Slík gögn skulu fylgja kæru í frumriti eða staðfestu eftirriti.

3. Kærandi greiðir héraðsdómara lögmælt dómgjöld fyrir Hæstarétti.

146. gr.

1. Nú kemur kæra of seint fram, og beinir þá héraðsdómari því til kæranda að taka hana aftur.

2. Ef kæra fullnægir ekki ákvæðum 1. mgr. 145. gr. brýnir héraðsdómari fyrir kæranda að bæta úr göllum á henni.

3. Nú virðist héraðsdómara kæra á engum rökum reist, og getur hann þá ákveðið eftir kröfu að kæranda beri að setja tryggingu fyrir tjóni sem kæra kann að baka gagnaðila ef hún veldur frestun málsins. Tryggingu skal setja innan tveggja sólarhringa frá því kæru er lýst. Ella verður ekki frekar af kærumáli.

147. gr.

1. Héraðsdómari sendir svo fljótt sem verða má Hæstarétti kæruna ásamt endurritum úr þingbók og öðrum gögnum málsins í fjórriti nema hann kjósi sjálfur að fella kærðan úrskurð úr gildi.

2. Héraðsdómara er jafnan heimilt að láta skriflegar athugasemdir sínar um kæruefni fylgja málsgögnum til Hæstaréttar.

148. gr.

1. Þá er kæra er komin fram gefur héraðsdómari gagnaðila kæranda kost á að afhenda sér skriflega greinargerð sem geymi kröfur hans og málsástæður sem er byggt á. Honum er heimilt að byggja á nýjum sönnunargögnum og skal þá farið svo að sem segir í 2. mgr. 145. gr.

2. Hafi greinargerð skv. 1. mgr. ekki verið afhent héraðsdómara áður en hann sendir Hæstarétti málsgögnin skal henni beint til Hæstaréttar.

149. gr.

1. Aðilar geta sent Hæstarétti greinargerðir sínar og ný skjöl innan viku frá því málsgögnin berast honum. Að þeim tíma liðnum getur Hæstiréttur lagt dóm á kæruefnið, en jafnan skal þó athuga skjöl sem berast síðar frá aðilum svo framarlega sem málinu er þá ekki lokið.

2. Nú er kæra ekki gerð þannig úr garði sem segir í 1. mgr. 145. gr. eða málatilbúnaður er annars ófullkominn, og getur þá Hæstiréttur lagt fyrir kæranda að bæta úr því sem er ábótavant innan tiltekins frests. Verði kærandi ekki við því getur Hæstiréttur vísað kærumálinu frá sér.

3. Hæstiréttur getur með þeim fyrirvara, sem hann telur hæfilegan, gefið aðilum kost á að flytja kærumálið munnlega.

150. gr.

1. Hæstiréttur kveður upp dóm í kærumálinu eftir skjölum þess og munnlegum flutningi ef því er að skipta. Dómur skal kveðinn upp svo fljótt sem kostur er.

2. Hæstiréttur kveður á um kærumálskostnað.

3. Að gengnum dómi sendir Hæstiréttur héraðsdómara endurrit dóms. Héraðsdómari tilkynnir aðilum um niðurstöðu kærumáls.

4. Að öðru leyti verður reglum um áfrýjunarmál beitt um kærumál eftir því sem átt getur við.

XXV. KAFLI
Áfrýjun.

151. gr.

1. Með þeim takmörkunum, sem leiðir af öðrum ákvæðum þessara laga, er aðila heimilt að áfrýja héraðsdómi til Hæstaréttar. Við áfrýjun héraðsdóms má jafnframt áfrýja úrskurðum sem hafa gengið í málinu í héraði.

2. Áfrýja má máli í því skyni að dómur verði ómerktur og máli vísað heim í hérað til löglegrar meðferðar, máli verði vísað frá héraðsdómi, héraðsdómi verði breytt að efni til eða hann staðfestur.

3. Rétt er að máli sé áfrýjað af hendi beggja eða allra aðila, en áfrýjunarmálin ber þá að sameina og flytja í einu lagi fyrir Hæstarétti.

4. Héraðsdómara verður ekki stefnt við áfrýjun máls nema krafa sé gerð á hendur honum um refsingu eða skaðabætur.

5. Afsal á rétti til áfrýjunar, hvort heldur er berum orðum eða þegjandi, verður ekki gefið fyrr en sá dómur eða úrskurður, sem afsalið á að taka til, er genginn.

152. gr.

1. Nú varðar mál fjárkröfu einkaréttarlegs eðlis, og er það þá skilyrði áfrýjunar að fjárhæð hennar nemi 150.000 krónum. Þessari fjárhæð skal breyta um hver áramót miðað við breytingu lánskjaravísitölu frá gildistöku þessara laga, en dómsmálaráðherra auglýsir í Lögbirtingablaði nýja fjárhæð ekki síðar en 10. desember ár hvert.

2. Áfrýjunarfjárhæð skal ákveða eftir kröfugerð í áfrýjunarstefnu. Ef fleiri kröfur en ein eru réttilega sóttar saman í máli skal leggja þær saman við ákvörðun áfrýjunarfjárhæðar. Nú er krafa höfð uppi og gagngreiðsla jafnframt boðin, og skal þá ekki litið til gagngreiðslunnar við ákvörðun áfrýjunarfjárhæðar.

3. Nú varðar mál annars konar kröfu en fjárkröfu, og ákveður þá Hæstiréttur eftir að hafa leitað umsagnar aðila hvort verðmæti hagsmunanna sem eru í húfi teljist nema áfrýjunarfjárhæð.

4. Hæstiréttur getur leyft áfrýjun máls þótt krafa nái ekki áfrýjunarfjárhæð.

153. gr.

1. Máli verður áfrýjað innan þriggja mánaða frá uppkvaðningu héraðsdóms.

2. Hæstiréttur getur leyft áfrýjun máls næstu níu mánuði eftir lok frests skv. 1. mgr. Slíks leyfis skal þá getið í áfrýjunarstefnu, en hana ber að gefa út innan fjögurra vikna frá útgáfu leyfis sem er að öðrum kosti fyrirgert.

3. Nú áfrýjar aðili máli, og er gagnaðila þá rétt að gagnáfrýja á næstu fjórum vikum eftir birtingu áfrýjunarstefnu þótt áfrýjunarfrestur sé liðinn.

4. Ef mál, sem hefur verið skotið til Hæstaréttar innan frests skv. 1. eða 2. mgr., fellur þar niður eða því er vísað frá dómi er aðila rétt að skjóta því þangað aftur þótt áfrýjunarfrestur sé þá liðinn, enda sé áfrýjunarstefna gefin út á ný innan fjögurra vikna frá uppkvaðningu dóms um niðurfellingu máls eða frávísun. Þessari heimild verður ekki beitt oftar en einu sinni.

154. gr.

1. Beiðni um áfrýjunarleyfi skal vera skrifleg og rökstudd og skal henni beint til Hæstaréttar. Hæstiréttur gefur öðrum aðilum kost á að tjá sig áður en ákvörðun er tekin um það hvort leyfið verði veitt.

2. Áfrýjunarleyfi skal að jafnaði því aðeins veitt að úrslit málsins séu mikilvæg frá almennu sjónarmiði eða varði mikilvæga hagsmuni aðilanna.

155. gr.

1. Áfrýjanda ber að afhenda hæstaréttarritara áfrýjunarstefnu, en í henni skal greina:

a. þann dóm og eftir atvikum úrskurð sem er skotið til Hæstaréttar og skal dómsorð og eftir atvikum úrskurðarorð tekið orðrétt upp í stefnu,
b. nöfn áfrýjanda og stefnda, kennitölu og heimili eða dvalarstað,
c. nöfn fyrirsvarsmanna aðila, ef því er að skipta, stöðu þeirra og heimili eða dvalarstað,
d. í hverju skyni áfrýjað er og hverjar dómkröfur áfrýjandi gerir,
e. í hverjum starfsmánuði Hæstaréttar óskað er þingfestingar máls.

2. Nú er farið fram á óhæfilega langan frest til þingfestingar, og leggur þá hæstaréttarritari málið fyrir forseta Hæstaréttar sem ákveður frestinn.

3. Mál skal þingfesta fyrsta þingdag þess mánaðar sem er stefnt til, en forseta Hæstaréttar er þó rétt að ákveða annan þingfestingardag ef sérstaklega stendur á.

4. Hæstaréttarritari gefur út áfrýjunarstefnu í nafni dómsins og áritar hana um þingfestingardag.

5. Ákvæði XIII. kafla gilda um birtingu áfrýjunarstefnu og stefnufrest.

156. gr.

Um meðferð áfrýjunarmáls fyrir æðra dómi fer að öðru leyti eftir lögum um Hæstarétt Íslands.

XXVI. KAFLI
Endurupptaka óáfrýjaðs máls.

157. gr.

1. Nú hefur héraðsdómur gengið í máli, sem hefur ekki verið áfrýjað, og áfrýjunarfrestur er liðinn, og getur þá Hæstiréttur orðið við beiðni um að málið verði endurupptekið í héraði ef eftirfarandi skilyrðum er fullnægt:

a. sterkar líkur eru leiddar að því að málsatvik hafi ekki verið leidd réttilega í ljós þegar málið var til meðferðar í héraði og aðilanum verður ekki kennt um það,
b. sterkar líkur eru leiddar að því að ný gögn muni verða til breyttrar niðurstöðu í mikilvægum atriðum,
c. önnur atvik mæla með því að leyfið verði veitt, þar á meðal að stórfelldir hagsmunir aðilans séu í húfi.

2. Aðili getur ekki afsalað sér rétti til að beiðast endurupptöku.

158. gr.

1. Skriflegri beiðni um endurupptöku skal beint til Hæstaréttar. Í henni skal rökstyðja ítarlega þær ástæður sem þykja standa til endurupptöku og skulu gögn fylgja henni eftir þörfum.

2. Ef beiðni er bersýnilega ekki á rökum reist synjar Hæstiréttur þegar í stað um endurupptöku. Að öðrum kosti verða beiðnin og fylgigögn send gagnaðila og hann krafinn um skriflega greinargerð um viðhorf sín innan tiltekins frests.

3. Hæstiréttur ákveður hvort af endurupptöku verði. Fallist Hæstiréttur á beiðni skal hann um leið taka afstöðu til þess hvort áhrif fyrri dóms falli niður meðan málið er rekið. Endurupptaka hindrar ekki aðför eftir dómi nema áhrif hans séu felld niður með þessum hætti.

4. Nú hefur endurupptaka verið ákveðin en útivist verður við nýja meðferð málsins í héraði af hendi þess sem beiddist hennar, og fellur þá frekari meðferð málsins niður þannig að fyrri dómur stendur óhaggaður. Dómur skal hins vegar felldur á málið þótt gagnaðili sæki ekki þing.

5. Að öðru leyti fer meðferð málsins fram á ný í héraði eftir reglum þessara laga.

7. ÞÁTTUR
Ýmis ákvæði.

XXVII. KAFLI
Gildistaka, brottfall laga o.fl.

159. gr.

Lög þessi öðlast gildi 1. júlí 1992.

160. gr.

Við gildistöku laga þessara falla brott eftirfarandi lög og ákvæði einstakra laga:

1. Lög um meðferð einkamála í héraði, nr. 85 23. júní 1936, með áorðnum breytingum.
2. Í Norsku lögum Kristjáns V., 15. apríl 1687, í I. bók 6. kap. 11., 15. og 18. gr., og í I. bók 9. kap. 13. gr.
3. 5. gr. tilskipunar um ráðstafanir til viðurhalds á eignum kirkna og prestakalla á Íslandi, og því, sem þeim fylgir, 24. júlí 1789.
4. Tilskipun um vitnisburð málflutningsmanna 19. júlí 1793.
5. 34. gr. laga um verzlanaskrár, firmu og prókúruumboð, nr. 42 13. nóvember 1903.
6. 20. gr. laga um fyrning skulda og annarra kröfuréttinda, nr. 14 20. október 1905.
   Í 1. málsl 1. mgr. 11. gr. sömu laga orðin „kæra til sáttanefndar eða".
   Í 2. málsl 1. mgr. 11. gr. sömu laga orðin „kæran eða".
   Í 3. málsl 1. mgr. 11. gr. sömu laga orðin „eftir að málinu var vísað til dóms og laga frá sáttanefndinni".
   Í 6. málsl 1. mgr. 11. gr. sömu laga orðin „hafið, eða" og „hafið eða".
7. Í 2. tölul. 1. mgr. 2. gr. laga um hagstofu Íslands, nr. 24 20. október 1913, orðið „sáttanefndarmál".
8. Í 2. mgr. 17. gr. laga um áveitu á Flóann, nr. 68 14. nóvember 1917, orðin „ef hann á eigi hlut í áveitunni, ella næsti héraðsdómari".
9. Í 1. mgr. 46. gr. erfðalaga, nr. 8 14. mars 1962, orðin „sbr. 158. gr. laga nr. 85/1936".
10. Í 51. gr. laga um landsdóm, nr. 3 19. febrúar 1963, orðin „í héraði".
11. 2. mgr. 27. gr. og 2. málsl. 3. mgr. 37. gr. laga um vörumerki, nr. 47 2. maí 1968.
12. 3. mgr. 71. gr., 74. gr. og 1. og 2. mgr. 78. gr. laga um stofnun og slit hjúskapar, nr. 60 29. maí 1972.
    Í 1. mgr. 71. gr. sömu laga orðin „og vinna eið að skýrslu sinni" og „eða vinna eið".
    Í 2. mgr. 71. gr. sömu laga orðin „eða heitfesta hann vegna skýrslu hans" og „eða vinna eið".
    Í 2. mgr. 73. gr. sömu laga orðin „með þeim hætti, er segir í 195. gr. laga nr. 85/1936".
13. Í 2. mgr. 2. gr. laga um framkvæmd eignarnáms, nr. 11 6. apríl 1973, orðin „36. gr.", „nr. 85/1936," og „í héraði".
14. Í 2. mgr. 18. gr. ættleiðingarlaga, nr. 15 8. maí 1978, orðin „Stefnandi nýtur gjafsóknarkjara."
15. Í niðurlagi 1. mgr. 11. gr. laga um horfna menn, nr. 44 26. maí 1981, orðin „Fer um útgáfu stefnunnar eftir meginreglum 218. gr. laga nr. 85/1936."
    Í 1. málsl. 1. mgr. 13. gr. sömu laga orðin „sbr. 21. gr. laga nr. 75/1973 um Hæstarétt Íslands".
    Í 2. málsl 1. mgr. 13. gr. sömu laga orðin „innan 8 vikna frá uppsögu dóms".
16. Í 3. mgr. 89. gr. laga um tekjuskatt og eignarskatt, nr. 75 14. september 1981, orðin „í héraði".
17. Í 109. gr. siglingalaga, nr. 34 19. júní 1985, orðin „sbr. XIX. kafla l. nr. 85/1936".
18. Í 1. mgr. 14. gr. vaxtalaga, nr. 25 27. mars 1987, orðin „þrátt fyrir ákvæði 88. gr., sbr. 193. gr. laga nr. 85/1936, sbr. lög nr. 28/1981".
19. 2. málsl. 4. mgr. 16. gr., 2. mgr. 31. gr. og 2. mgr. 32. gr. laga um eftirlit með skipum, nr. 51 30. mars 1987, svo og í 7. mgr. 29. gr. laganna orðin „almenn og".

20. Í 2. mgr. 11. gr. laga um ríkisábyrgð á launum, nr. 88 19. júlí 1990, orðin „og má veita honum gjafsóknarleyfi þótt ekki sé fullnægt skilyrðum 172. gr. laga nr. 85 frá 1936 til þess".
21. Í 3. mgr. 11. gr. laga um Háskóla Íslands, nr. 131 6. desember 1990, orðin „sbr. 36. gr. l. nr. 85/1936".

161. gr.

Við gildistöku laga þessara breytast eftirfarandi ákvæði laga sem hér segir:

1. Í 2. mgr. 4. gr. laga um hefð, nr. 46 10. nóvember 1905, falla niður orðin „kæru til sáttanefndar eða". Í sama ákvæði falla síðan niður orðin „er sáttakæra eða dómstefna er dagsett", en í stað þeirra kemur: sem dómsmál er höfðað.
2. Í 2. mgr. 5. gr. laga um skipströnd og vogrek, nr. 42 15. júní 1926, fellur niður orðið „sjódómslögum", en í stað þess kemur: lögum.
3. Í 1. málsl. 2. mgr. 51. gr. laga um stéttarfélög og vinnudeilur, nr. 80 11. júní 1938, fellur niður orðið „stefnuvottum", en í stað þess kemur: stefnuvotti.
   2. málsl. 2. mgr. 51. gr. sömu laga fellur niður.
   Í 2. mgr. 59. gr. sömu laga falla niður orðin „einkamála í héraði", en í stað þeirra kemur: um meðferð einkamála.
   Í 2. málsl. 67. gr. sömu laga fellur niður orðið „áfrýja", en í stað þess kemur: kæra.
4. Í lögum um málflytjendur, nr. 61 4. júlí 1942, fellur niður 1. mgr. 5. gr.
   Í 2. málsl. 1. mgr. 6. gr. sömu laga falla niður orðin „verið sektaður þrisvar samkvæmt 188. gr. laga nr. 85 23. júní 1936", en í stað þeirra kemur: þrisvar sætt réttarfarssektum.
   Í 4. mgr. 8. gr. sömu laga falla niður orðin „eftir 199. gr. laga nr. 85 23. júní 1936", en í stað þeirra kemur: til Hæstaréttar.
   Í 2. mgr. 13. gr. falla niður orðin „eða gjafsóknar- eða gjafvarnarhafi".
   Í 3. mgr. 14. gr. falla niður orðin „samkvæmt 32. gr. laga nr. 85 23. júní 1936, um meðferð einkamála í héraði".
   Í 1. mgr. 18. gr. sömu laga falla niður orðin „og gjafsóknar- og gjafvarnarmál".
   Í 22. gr. sömu laga falla niður orðin „sektum samkvæmt 188. gr. laga nr. 85 23. júní 1936", en í stað þeirra kemur: réttarfarssektum.
5. 20. gr. laga um prentrétt, nr. 57 10. apríl 1956, verður svohljóðandi:
   Nú vill aðili ekki una synjun útgefanda (ritstjóra) skv. 19. gr., og getur hann þá höfðað mál á hendur útgefanda (ritstjóra) til þess að fá hann skyldaðan með dómi til þess að birta leiðréttinguna eða tilkynninguna í lögmætu formi að viðlögðum dagsektum í fyrsta tölublaði sem kemur út eftir birtingu dóms eða í síðasta lagi í öðru tölublaði ef um dagblað er að ræða.
6. Í 1. mgr. 14. gr. laga um vernd barna og ungmenna, nr. 53 13. maí 1966, falla niður orðin „ákvæði 36. gr. laga nr. 85/1936", en í stað þeirra kemur: reglur laga um vanhæfi héraðsdómara til að fara með einkamál.
7. Í 2. mgr. 1. gr. laga um norræna vitnaskyldu, nr. 82 31. maí 1976, falla niður orðin „í héraði".
   Í 1. mgr. 4. gr. sömu laga falla niður orðin „skv. 124. gr. 3. mgr. laga um meðferð einkamála í héraði, nr. 85 23. júní 1936".
   Í 4. mgr. 4. gr. sömu laga falla niður orðin „nefnd eru í 148. gr. laga nr. 85 23. júní 1936, um meðferð einkamála í héraði", en í stað þeirra kemur: mælt er um í lögum um meðferð einkamála.
   Í 1. mgr. 5. gr. sömu laga falla niður orðin „í héraði".

8. Í 1. mgr. 28. gr. þinglýsingalaga, nr. 39 10. maí 1978, falla niður orðin „samkv. meginreglum II. kafla laga nr. 75/1973“.
Í 3. mgr. 50. gr. sömu laga falla niður orðin „með farið samkv. 220. gr. laga nr. 85/1936, ef réttindin varða þar greind verðmæti“, en í stað þeirra kemur: höfðað eignardómsmál eftir því sem skilyrði standa til.
9. Í barnalögum, nr. 9 15. apríl 1981, falla niður 3. mgr. 12. gr. og 2. mgr. 47. gr.
Í 2. mgr. 6. gr. falla niður orðin „og er aðildareiður óheimill“.
Í 1. mgr. 34. gr. sömu laga falla niður orðin „metur dómari þá eftir að gagna hefir verið aflað með þeim hætti, sem fyrir er mælt um mál þessi, hvort unnt sé að leyfa barnsmóður að styrkja framburð sinn með eiði eða drengskaparheiti. Að svo búnu tekur hann mál til efnisúrlausnar“, en í stað þeirra kemur: verður þá gagna aflað með þeim hætti sem er mælt fyrir um þessi mál og að því búnu verður mál tekið til efnisúrlausnar.
Í 3. mgr. 49. gr. sömu laga falla niður orðin „nr. 85/1936“, en í stað þeirra kemur: um meðferð einkamála.
1. mgr. 55. gr. sömu laga verður svohljóðandi:
Óska má endurupptöku á barnsfaðernismáli, sem hefur verið dæmt í héraði en ekki áfrýjað til Hæstaréttar, eftir almennum reglum laga um meðferð einkamála.
2. mgr. 55. gr. sömu laga verður svohljóðandi:
Nú hefur barnsfaðernismál verið dæmt í Hæstarétti, og fer þá eftir almennum reglum laga um Hæstarétt Íslands hvort endurupptaka verði leyfð. Ef endurupptaka er leyfð getur Hæstiréttur ákveðið að mál skuli tekið til meðferðar á ný fyrir héraðsdómi.
10. Í 1. mgr. 10. gr. lögræðislaga, nr. 68 30. maí 1984, falla niður orðin „reglum II. kafla laga nr. 75/1973, um Hæstarétt Íslands“, en í stað þeirra kemur: almennum reglum um kæru í einkamálum.
11. Í 1. mgr. 33. gr. tollalaga, nr. 55 30. mars 1987, falla niður orðin „sem sett eru í 1.–6. tölul. 32. gr. laga nr. 85/1936, um meðferð einkamála í héraði“, en í stað þeirra kemur: héraðsdómara að frátöldum skilyrðum um fyrri störf.
Í 2. mgr. 98. gr. sömu laga falla niður orðin „nr. 85/1936, um meðferð einkamála í héraði“, en í stað þeirra kemur: um meðferð einkamála.
12. Í 2. tölul. 1. mgr. 1. gr. laga um aðför, nr. 90 1. júní 1989, fellur niður orðið „áskorunarstefnum“, en í stað þess kemur: stefnum.
Í 2. málsl. 1. mgr. 5. gr. sömu laga fellur niður orðið „áskorunarstefnu“, en í stað þess kemur: stefnu.
Í 3. málsl. 1. mgr. 5. gr. sömu laga fellur niður orðið „áskorunarstefnu“, en í stað þess kemur: stefnu.
13. Í lögum um aðskilnað dómsvalds og umboðsvalds í héraði, nr. 92 1. júní 1989, falla niður 21. og 22. gr., svo og í 9. gr. orðið „kirkjudóm“.
Í sömu lögum verður til ný grein, 8. gr. a., svohljóðandi:
Dómari skal bæta tjón af dómaraverkum sínum ef hann veldur því af ásetningi eða gáleysi. Um refsiábyrgð dómara fer samkvæmt almennum hegningarlögum og sérákvæðum einstakra laga.
Í æðra dómstóli má með dómi í aðalmálinu gera héraðsdómara að greiða skaðabætur vegna meðferðar sinnar á máli, enda hafi honum verið stefnt til greiðslu skaðabóta. Einnig má sækja slíkt mál sjálfstætt fyrir æðra dómi ef það er höfðað innan frests til að áfrýja þeirri dómsathöfn sem leiddi til tjóns.

Í héraði verður dómari eingöngu sóttur til greiðslu skaðabóta vegna dómaraverks í sambandi við opinbert mál út af því eða eftir að refsidómur hefur verið kveðinn upp yfir honum í opinberu máli fyrir afbrot í dómarastarfi.

Með dómi æðra dómstóls í aðalmálinu eða sjálfstætt má dæma héraðsdómara til sektar fyrir hvers konar misferli við meðferð þess, enda hafi honum verið stefnt til ábyrgðar.

14. Í 2. mgr. 5. gr. laga um meðferð opinberra mála, nr. 19 26. mars 1991, falla niður orðin „37. A gr. laga um meðferð einkamála í héraði“, en í stað þeirra kemur: lögum um meðferð einkamála.

Í 6. gr. sömu laga falla niður orðin „36. gr. laga um meðferð einkamála í héraði“, en í stað þeirra kemur: lögum um meðferð einkamála.

162. gr.

Á lögum um Hæstarétt Íslands, nr. 75 21. júní 1973, með áorðnum breytingum, verða svofelldar breytingar:

1. 2. mgr. 9. gr., 12.–38. gr. og 2. málsl. 61. gr. falla niður.
2. Núverandi 3. gr. fellur niður, en núverandi 2. gr. a. verður 3. gr. Á henni verða síðan svofelldar breytingar:
   a. 3. málsl. 2. mgr. verður svohljóðandi: Þrír dómarar geta skipað dóm í opinberu máli, ef hin almenna refsing sem liggur við broti er ekki þyngri en sektir, varðhald eða fangelsi allt að átta árum.
   b. Við greinina bætist ný málsgrein, 5. mgr., svohljóðandi:
      Þrír dómarar taka ákvörðun um áfrýjunarleyfi.
3. Í 4. gr. bætist ný málsgrein, sem verður 2. mgr., svohljóðandi:
   Þegar svo stendur á sem segir í 1. mgr. getur dómsmálaráðherra einnig sett mann, sem hefur látið af embætti dómara við Hæstarétt fyrir aldurs sakir, til að gegna embætti um tiltekinn tíma eða til að sitja í dómi í einstaka máli. Hlutaðeiganda er þó óskylt að taka við setningu.
   Eldri 2. mgr. 4. gr. verður þar með 3. mgr.
4. 4. tölul. 1. mgr. 5. gr. verður svohljóðandi: Hefur verið þrjú ár hið skemmsta héraðsdómari, hæstaréttarlögmaður, hæstaréttarritari, prófessor í lögum við Háskóla Íslands, lögreglustjóri, sýslumaður, ríkissaksóknari, vararíkissaksóknari, saksóknari, ráðuneytisstjóri, skrifstofustjóri í dómsmálaráðuneytinu eða umboðsmaður Alþingis.
5. Við 44. gr. bætist nýr töluliður, 5. tölul., svohljóðandi: Áætlun um þann tíma sem hann ætlar að hann þurfi til munnlegs málflutnings.
6. Við 1. mgr. 49. bætist nýr málsliður, svohljóðandi: Málflytjendur skulu forðast málalengingar og beina málflutningi og upplestri úr ágripi einkum að þeim atriðum máls sem ágreiningur er um eða nauðsynlegt er að fjalla um til að varpa ljósi á ágreiningsefni.
7. 2. mgr. 55. gr. verður svohljóðandi:
   Alla dóma Hæstaréttar ásamt ágreiningsatkvæðum, svo og héraðsdóma í sömu málum, skal birta orðrétt í dómasafni Hæstaréttar. Í stað orðrétts dóms má þó birta útdrátt úr dómi, ef það er talið nægilegt til upplýsinga um málavexti og málsástæður. Hæstarétti er heimilt að setja reglur um nafnleynd. Rækileg efnisskrá skal fylgja hverju bindi hæstaréttardóma. Hæstiréttur felur einhverjum hæstaréttardómara eða öðrum hæfum manni að annast útgáfu dómasafns ásamt efnisskrá fyrir þóknun sem dómurinn ákveður.

XXVIII. KAFLI
Ákvæði til bráðabirgða.

163. gr.

Ef þingfesta á mál sem ákvæði þessara laga taka til eftir gildistöku þeirra skal stefna vera þannig úr garði gerð sem segir í 80. gr. þótt hún sé birt fyrir 1. júlí 1992.

164. gr.

1. Mál, sem hafa verið þingfest á bæjarþingi eða aukadómþingi fyrir 1. júlí 1992 en hefur ekki verið lokið þá, skulu rekin upp frá því fyrir þeim héraðsdómi sem tekur við lögsögu í hlutaðeigandi umdæmi þann dag. Ekki haggast af þeim sökum gildi þeirrar meðferðar sem mál hefur þegar sætt.

2. Ef máli hefur verið frestað á bæjarþingi eða aukadómþingi til tiltekins tíma eftir gildistöku þessara laga telst sú ákvörðun gilda sjálfkrafa um hvenær þing verði fyrst háð í málinu fyrir þeim héraðsdómi sem tekur við því.

165. gr.

Mál, sem eiga undir ákvæði þessara laga og hafa verið þingfest en er ólokið í héraði 1. júlí 1992, skulu sæta meðferð upp frá því eftir reglum þessara laga að öðru leyti en hér segir:

a. hafi þriðja manni verið tilkynnt um málarekstur að hætti 52. gr. eldri laga og hann hefur sótt þing í máli gilda ákvæði 21. gr. þessara laga um stöðu hans þótt honum hafi ekki verið stefnt,
b. fram til 1. október 1992 má hafa uppi gagnkröfu til skuldajafnaðar eða höfða gagnsök í máli þótt frestir til þess séu liðnir skv. 28. gr.,
c. sakarefni verður ekki skipt skv. 31. gr. nema að ósk beggja aðila,
d. farið skal eftir ákvæðum eldri laga þegar metið er hvort mál hafi verið höfðað í réttri þinghá án tillits til ákvæða V. kafla og 120. gr. þessara laga,
e. boðun til vitnis og vitnastefna skv. 111. og 130. gr. eldri laga, sem hefur verið birt fyrir 1. júlí 1992, jafngildir kvaðningu til vitnis eftir 54. gr. þessara laga,
f. dómkvaðning matsmanns að hætti eldri laga haggast ekki af gildistöku þessara laga þótt matsgerð sé þá ólokið,
g. metið skal eftir ákvæðum 1. mgr. 88. gr. eldri laga hvort stefna sé fullnægjandi án tillits til 80. gr. þessara laga,
h. tekið verður tillit til þess sem kemur fram í greinargerð stefnanda skv. 1. mgr. 105. gr. eldri laga, en hafi honum verið veittur frestur til að leggja hana fram stendur sú ákvörðun óhögguð,
i. lögmæti stefnubirtingar skal metið eftir ákvæðum VIII. kafla eldri laga án tillits til reglna XIII. kafla þessara laga,
j. ákvæðum 103. gr. eldri laga verður beitt um það hvenær mál telst hafa verið höfðað,
k. hafi mál verið tekið til dóms eða úrskurðar um hvort því verði vísað frá dómi fyrir gildistöku þessara laga og úrlausn ekki gengið fer um form hennar eftir reglum eldri laga, en dómur um frávísun máls sætir þá kæru til æðra dóms,
l. útivistarmáli verður ekki lokið með áritun á stefnu skv. 113. gr. nema það hafi verið þingfest fyrir 1. júlí 1992 sem áskorunarmál að hætti eldri laga,

m. reglum 5. mgr. 114. gr. verður því aðeins beitt að mál sé dómtekið eftir gildistöku þessara laga nema þargreindar heimildir til ákvæða í dómi hefðu átt stoð í 4. mgr. 193. gr. eldri laga,
n. heimildar 5. mgr. 123. gr. verður ekki neytt ef aðalsök í máli hefur verið þingfest fyrir gildistöku þessara laga nema aðalstefnandi sé því samþykkur,
o. ákvæði XI. kafla eldri laga gilda um gjafsóknar- og gjafvarnarleyfi sem eru veitt fyrir gildistöku þessara laga,
p. ákvæði 4. mgr. 129. gr., 4. mgr. 130. gr. og b-liðar 1. mgr. 133. gr. gilda aðeins um mál sem eru þingfest eftir gildistöku þessara laga.

166. gr.

1. Ákvæði 4. mgr. 96. gr. breyta því ekki að áfrýja má útivistarmáli til æðra dóms ef dómur er kveðinn upp í því fyrir 1. júlí 1992. Gangi dómur í útivistarmáli eftir gildistöku þessara laga verður máli ekki áfrýjað þótt það hafi verið þingfest fyrir þann tíma, en beita má ákvæðum XXIII. kafla til endurupptöku slíks máls í héraði.

2. Hafi áskorunarstefna verið árituð um aðfararhæfi að hætti eldri laga fyrir gildistöku þessara laga má krefjast endurupptöku máls í héraði eftir ákvæðum XXIII. kafla. Áskorunarmáli verður ekki áfrýjað til æðra dóms eftir gildistöku þessara laga.

3. Hafi mál verið þingfest sem áskorunarmál fyrir 1. júlí 1992 og því lýkur með áritun skv. 113. gr. gilda ákvæði 4. mgr. 96. gr. um það.

4. Ákvæði XXVI. kafla gilda án tillits til þess hvenær dómur hefur gengið í máli.

167. gr.

1. Hafi dómsathöfn verið kærð til æðra dóms fyrir gildistöku þessara laga skal máli lokið þar eftir reglum eldri laga.

2. Ákvæðum þessara laga um skilyrði áfrýjunar verður beitt án tillits til þess hvenær mál hefur verið höfðað eða dómur gengið í því í héraði.

168. gr.

Áskorunarstefna, sem hefur verið árituð um aðfararhæfi fyrir gildistöku þessara laga, hefur sömu áhrif og áritun á stefnu skv. 113. gr.

169. gr.

Nú hefur skuldabréf, sem er gefið út fyrir 1. júlí 1992, að geyma ákvæði um að mál vegna þess megi reka eftir XVII. kafla laga nr. 85/1936, og jafngildir það þá samningi um að slíkt mál verði rekið eftir reglum XVII. kafla þessara laga.

Gjört að Bessastöðum, 31. desember 1991.

Vigdís Finnbogadóttir.
(L. S.)

Þorsteinn Pálsson.